

DOĞUŞ

edebiyat

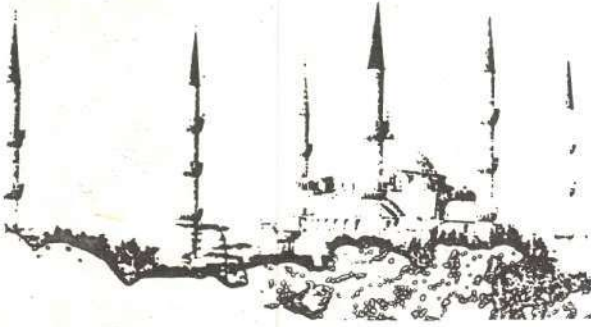
**Galip ERDEM • Cemil MERİÇ • Ayvaz
GÖKDEMİR • Osman Yüksel SERDEN-
GEÇTİ • Bahattin KARAKOÇ • Beşir
AYVAZOĞLU • Ahmet Turan ALKAN
Adnan Adıvar ÜNAL • Dursun SELİM
H. Avni YÜKSEL • Nuri GEDİK...**

TÜRK-İSLÂM ÜLKÜSÜNÜN

SESİ

AYLIK FİKİR ve SANAT DERGİSİ

Türk fikir hayatındaki gelişmeleri
yakından takip etmek istiyorsanız

"Üniversite Dergi" TÖRE'ye abone olunuz.

TÖRE'yi Ankara bayilerinde arayınız.

Yıllık Abone : 1000 T.L.

6 Aylık Abone : 550 T.L.

Posta Çeki nu: 71978

HER TÜRLÜ YAZIŞMALAR İÇİN ADRES:

P.K. 211 KIZILAY/ANKARA

Telefon : 16 02 99

T Ö R E
... 12 YAŞINDA ...

12. Yılıımızda Yepyeni Bir Kapak
80 Sayfalık Geniş Bir Muhteva
İle Hizmetinizdeyiz

Yazarlarımız:

Halide Nusret Zorlutuna
Emine İşınsu Öksüz
Dr. Bilge Ercilasun
Galip Erdem
Tâhâ Akyol
Prof. Dr. Erol Güngör
Dr. Muhtar Tevfikoğlu
Doç. Dr. Ahmet Bican Ercilasun
Dr. Sadık Kemal Tural
Ayvaz Gökdemir
Prof. Dr. Şükrü Elçin
Prof. Dr. Aydın Taneri
Niyazi Yıldırım Gençosmanoğlu
Ayhan Tuğcugil
Hüseyin Mümtaz
Dilâver Cebeci
Garipkafkaslı
Yağmur Tunalı
Bahaaddin Karakoç
Osman Yüksel Serdengeçti
Abdurrahim Karakoç
Metin Kayahan Özgül
Fethi Gözler
Mustafa Özcan
Cemal Kurnaz
Mehmet Şeref Önal

DOĞUŞ

EDEBİYAT

AYLIK FİKİR ve SANAT DERGİSİ

YIL : 3, SAYI : 28
YENİ DİZİ : 4 TEMMUZ - 1982

Sahibi ve Sorumlu
Yazı İşleri Müdürü :
T. Alper AKSOY

*

Genel Yayın Müdürü :
Ali AKBAŞ

*

İdari İşler Müdürü :
Nazmi AŞCI

*

Haberleşme Adresi :
P.K. 329 Kızılay - ANKARA

*

ABONE ŞARTLARI

Yıllık : 600 TL.
6 Aylık : 350 TL.
YURTDIŞI YILLIK : 35 D.M.
(Veya buna eşit miktar döviz)

*

Abone bedellerini yalnız «DOĞUŞ
Edebiyat Dergisi 12 85 89» No.lu
Posta Çeki Hesabımıza yatırınız.

*

İLÂN TARİFESİ :

Arka kapak, 4 renk : 30.000 TL.
Kapak içleri
Tam sayfa : 20.000 TL.
Yarım sayfa : 12.000 TL.
Çeyrek sayfa : 6.000 TL.

*

İdare Yeri :
Helvacı Dede Sok. Büyükkışla İşhanı
K. 1 — KAYSERİ

Basıldığı Yer :
Aşkımlar Matbaası — ANKARA

Kapak Resmi : Mehmet BAŞBUĞ

notlar

Saygıdeğer Okuyucu,

«Fikir ve sanatta milli uyanış» hareketi olarak yayına giren DOĞUŞ elinizdeki bu dördüncü sayısı ile daha iyi ve güzele doğru bir adım daha atmıştır. Muhtevamız konusunda tutturduğumuz çizgi ortadadır. Bu bakımdan bu sohbetimizde «daha güçlü» bir DOĞUŞ konusunu ele alacağız.

Önce şu hususu hepimizin idrak etmesi gerekir: DOĞUŞ'un her yere âzami sayıda ulaşması onun temsil ettiği fikrin tesir sahasının genişlemesi demek olacaktır... Bu sahanın tâyini konusunda en büyük mesuliyet de sizlere düşmektedir... Sizler bize ne derece yardımcı olursanız gücümüz o kadar olacaktır.

● DAHA GÜÇLÜ BİR DOĞUŞ İÇİN

a) Yakın çevrenizdeki kitapçılarla dergimiz adına görüşmelerde bulunarak kendilerinin DOĞUŞ'la irtibatını kurmanız,

b) Bizden «ödemeli sipariş» yoluyla dergi temin eden kitapçıların, DOĞUŞ'un vitrinlemesi konusuna önem vermesini temin etmeniz,

c) Kitapçı arkadaşlara gönderilen sayılarımızın bütünüyle satılabilmesi için yakın çevrenizdeki arkadaşlara DOĞUŞ'u tanıtip, tavsiye etmeniz ve satış yerini belirtmeniz özel bir isticramımızdır.

Şuna inanıyoruz ki daha binlerce arkadaşımız DOĞUŞ'un abonesi olacaklardır. Ama bir yerde bir kişi ile riye çıkıp abone konusunu organize etmeyince pekçok kimse «hele yakında abone oluruz» duygusuyla niyetlerini fiiliyata geçirmemektedirler... Abone kampanyasını yürütmeniz için herhangi bir formaliteye lüzum yoktur... Abone ücretlerinin toplanması ve abone adreslerinin bir kağıta not edilerek bize gönderilmesi kâfidir.

● YAZ TATİLİ DOLAYISIYLA...

Okulların yaz tatiline girmesiyle birçok abonemiz vazife yerlerinden ayrılarak memleketlerine döneceklerdir... Dileyen abonemiz geçici adresini bize bildirir ise bildirilen süre dahilinde çıkan sayılarımız geçici adreslerine gönderilecektir.

Yaz tatilinde yer değişikliği yapacak arkadaşlarımızın DOĞUŞ sevgisini gittikleri yere de taşımalarını dileriz... Bunun en güzel ifadesi de orada DOĞUŞ'un bir temsilcisi olarak çalışmak, tanıtmak, tavsiye etmek ve abone bulmaktır. Yazı aileniz yaz tatilinizde sizlere en güzel arkadaş olacak bir DOĞUŞ hazırlamak için şimdiden kollarını sıvamıştır. Daha büyük hizmetlere talip olmamız için ilgi ve desteğinizden güç alacağız.

Saygılarımızla.

Doğuş'u güçlendirme mesuliyetini bizimle paylaşmak için yakın çevresinde «Doğuş Abone Kampanyası» düzenliyen arkadaşlarımızın sayısı süratle artmaktadır 25 Haziran 1982 tarihine kadar bize ulaşan genel netice aşağıya çıkarılmıştır. Bütün okuyucularımızın bu kampanyaya iştiraki dileklerimizle, kampanyaya katılan arkadaşlarımıza en içten duygularımızla teşekkür eder saygılar sunarız.

1. Mithat GÜZEL-Arif EREN
K.MARAŞ 41 Abone
2. E. TAŞKIN-A. Erbay AYHAN
GÜMÜŞHANE ... 36 »
3. R. GÜREL-M. ÖZKAN
OSMANIYE 34 »
4. Seyit ÇİMEN
DEMİRCİ 19 »
5. Yusuf YÖRECİ
AĞRI 19 »
6. Saadettin TEFEKKÜR
BURSA 15 »
7. Muhittin ARAR
KELES 15 »
8. Önder ÖZGÜR
SALİHLİ 13 »
9. Necmettin ŞAHİN
SUNGURLU 12 »
10. Fadıl ÜNAL
BERGAMA 11 »
11. Mehmet AKSOY
ALMANYA 10 »
12. Musa ORDU
İZMİT 8 »
13. Vahit ÖZDEMİRCİ
TOKAT 7 »
14. Ferit ÖZTÜRK
BUÇAK 7 »
15. Ali ŞENER
ERZİN 6 »
16. Zeki GÜREL
OSMANCIK 6 »
17. Hüseyin KARADENİZ
TAVAS 5 »
18. Ali AKMANLAR
M. K. PAŞA 5 »
19. Adem CENGİZ
AKSU 5 »
20. Yusuf YAZICI
ALMANYA 3 »

«Nazlı Gelin»im... Çıkışını Buca Taş Medresesin'deki alperen kardeşim Hünkâr GÖCEKLİ'den öğrendim. İlk sayında güneşin aydınlığını, suyun duruluğunu buldum Merak etme, sana en güzel çehiz düzmek için yanında olacağız... Beni de bir görümcen olarak kabul et... Sen bizim özümüz, sen bizim hasretimizsin...

(Gülenzar KARACA — AYDIN

Çıktı çıkacak, geldi gelecek derken, onbeş Nisanda «Merhaba» dedi «Doğuş». Sesinde, Hacı Bayram samimiyeti, Yunus sıcağı, Mevlana tefekkürü vardı. «Düşüneceğiz» diyordu. «Düşünce talimi yapacağız... Bizce günümüzde kaybolan insandır. Kendimizden başlayarak insanı arayacağız»

Birinci sayıyı henüz eski dergiler arasına kaldırmadan, aynı güzel kapak içinde, aynı dolgun muhteva ile ve yeni imzalara da yer vermiş olarak ikinci sayı geldi.

Mizanpaj daha iyiydi. Daha bol desen vardı. Üstelik «Edebiyatımızda Tenkit» soruşturmasını başlatmakla hizmetine daha geniş bir boyut kazandırmıştı.

Üçüncü sayının bizi sevindiren bir başka yeniliği «Türk Sinemasının Meseleleri» konulu soruşturmaya. Bulut Aras Türk Sineması adına, sanat adına güzel şeyler söylüyordu. Rejisör Natuk Baytan'ı dinlemek

için dördüncü sayıyı şimdiden merakla beklemeye başladım.

Osman ÇEVİKSOY Deutschland

Şahsım «Edepsizliğin başadığı yerde edebiyat biter» düşüncesinden hareketle bu sahada küfürsüz, uydurmasız, ye istismarsız burcu burcu sanat kokan çalışmalarımıza gönülden katılıyor ve sizleri kutluyorum.

İbrahim Güler (TURHAL)

Derginizin reklâmını Millet gazetesinden gördüm. Böylesine bir ortamda çıkışımız ne güzelli. Keşke şu anda DOĞUŞ yanımda olsa, açsam okusam, onunla ruhumu aydınlatsam diyorum. Ama şimdi ne yazık ki DOĞUŞ benden çok uzaklarda... En kısa zamanda adresime gönderiniz lütfen... Doğuş elime geçtiksonra sonra biliniz ki beni de bahtiyar insanlar gurubuna katmış olacaksınız...

M. Necip Yılmaz (RİZE)

Geçen gün vitrinde yeni bir dergi gördüm. Aslında yeni değilmiş ama ben yeni görüyordum. Daha almadan kapağı sardı beni. Farkına varmadan birine çarpınca kendime geldim. Öylesine dalmışım... DOĞUŞ'u alınca beni öylesine sarmış. Doğuşu bağırma basıyorum. Doğuş canlı, sıcakkanlı, imânlı... Doğuş hem beklenen, hem özlenen bir dergi. Ama onu daha da güzelleştirmek bizlerin elinde O bakımdan ben okuyucu olarak üzerime düşenleri aynen yerine getireceğim. Abone olmak da ne ki?... Abone bulmalıyız asıl...

TEMSİLCİLERİMİZ :

İSTANBUL : Dursun Selim GÜLERYÜZ

KAHRAMANMARAŞ : Mithat GÜZEL

KAYSERİ : Mehmet DELİBAŞ

ALMANYA : Hasan KAYIHAN

NOT : Şehirlerinde temsilciliğimizi yapmak isteyen okuyucularımızın teferruat hakkında bilgi almak üzere müracaatları arz olunur.

SANATTA İDEOLOJİ

● Ayvaz GÖKDEMİR ●

Son zamanlarda, bir hükmün bizim tarafta çok tekrarlandığını görüyorum : «Sanat ideolojiye fedâ edilmemeli, ideoloji ile sanat birbirine karıştırılmamalı ilh...» Bu, şu eski münâkaşanın yeni bir ifâdesi; yaygın klâsik kalıbı ile : «Sanat, sanat için midir; sanat, cemiyet veya kendi dışında bir gaye için midir?» Dikkati çekecek kesâfette, pek değerli milliyetçi kalemler, âdetâ «sanat, sanat içindir» diyen bir tercih içinde görünüyorlar. Dost kalemlerden, sanatta gayeliliği, sanatta ideolojiyi veya ideolojinin sanatını küçümser, hattâ tamâmen red eder yazılar okuyoruz. Bu konuya tahsis edilmiş müstakil yazılar dışında, söz arasında yeri geldikçe, aynı kanaati bir bedahat hükmü gibi ifâde ve imâ edenler de çok.

Burada anahtar kelime, şu kaypak ideoloji kelimesi. Elbette ona vereceğimiz mânâyâ, tâyin edeceğimiz muhtevâyâ çok şey bağlı. Sözü dağıtmamak, asıl mevzuun dışına taşımamak için şimdi «İdeoloji nedir?» suâlinin peşine düşmek istemiyorum. Şahsen ideoloji derken, en umûmî mânâda, bir dünyâ görüşü; insana, kâinâta, hâdiselere bakışta nihâi bir üstün gayeye bağlı râbitalı, insicamlı görüşler, ölçüler bütünü demek istediğimi belirtmekle yetinmek istiyorum.

Dostlarımızın hüküm ve kanaatlerini teyid için seçtikleri misâller hep sol'dan. Marksist yazarların her türden eserleri alınıyor ve bu eserlerde dinî, millî, beşerî değerlere nasıl kıyıldığı, nasıl propaganda yapıldığı itiraz edilemez delillerle gösteriliyor. Bunların bir çoğu da hâlis sanat ölçüleriyle hiç bir değer ifâde etmeyen şeyler. Düpedüz propaganda yazıları, manzumeleri veya broşürleri. Bu kötü misâller emsâl tutularak, işte ideoloji sanatı böyle yapar, işte ideolojik sanat bu, neticesine varılıyor. Tesbitlere, teşhislere, mücâdele ve ikaz için teşhirlere bir diyeceğim yok. Bir Türk gözüyle bunları beğenmek, faydalı bulmak da imkânsız. Çünkü iddia ve tahmin edilebilir ki bunların bir çoğu da KGB'nin yönlendirdiği beşinci kol ve içten çökertme faaliyetlerinin bir parçasıdır.

Yalnız, bu misâllerden hareketle varılan netice ve hüküm üzerinde biraz durmak lâzım. İdeolojik sanat kötü ve faydasızdır, hükmünü verirken bu eserlere bir de sâhiplerinin gözüyle bak-

malı. O takdirde, sanat değerleri bir yana, marksizm açısından pek de faydasız olmadıkları görülecektir. Şüphesiz, bir seviye ayıklaması yapmak şartıyla, ideolojilerine duyduğumuz öfkeyi bir tarafa bırakabilirsek, bir kısmının muhakkak sûrette millî bakımdan zararlı, ama oldukça tesirli ve başarılı eserler olduğunu da göreceğiz. Hattâ asıl zararlı olanlar, zayıf eserlerden ziyâde böyleselerdir. Sol'un 50-60 yılın Nâzım Hikmet'ini bir türlü piyasadan kaldırmayışının sebebi de bu. Nazım Hikmet, gerçekten şâir. Onun hem sanatından, hem şöhretinden sonuna kadar istifâde etmek istiyorlar. Kendileri bakımından isâbetsiz bir tutum sayılmaz.

Ben sanatçı değilim. Güzel sanatların hiçbir dalında behrem yoktur. Ancak kendi ölçümde bir sanatseverim. İlgilendiğim, az çok zevk alabildiğim sanat dalları var, ama mesleğim icâbı, sanat meselesini edebiyat çerçevesinde konuşmayı uygun bulurum.

Şimdi şunu söylemek istiyorum : «Sanat, ille de şöyle olacak veya olmalı. Şöyle olursa sanattır, böyle olursa değildir.» tarzındaki hükümlere iştirak etmem. Sanat, şöyle olamaz da demem. Görebildiğim kadarıyla edebiyat târihindeki örnekler, sanatın hiç bir tahdid kabul etmediğini gösteriyor. Gayelisi de var, gayesizi de. Cemiyet için olanı da var, ferd için olanı da. Ferdî gönül sızılarını, ruh burkuntusu ve çalkantılarını söyleyen de var, cemiyet dert ve dâvâlarını dile getiren de. Romantîği var, klâsîği var, ihtilâlcisi var, tekâmülcüsü var. Her türlü var. Değişmez esas şu : Sanatın gayesi, prensibi, muhtevâsı ne olursa olsun, sanatın ölçüsü sanattır. Sanat eseri olmak iddiasıyla ortaya çıkan şey, önce estetik bir değer kazanmış olmak zorunda. Neye hizmet etmek isterse istesin, ne telkin ve tebliğ ederse etsin, sanat eseri, önce kendi türünün estetik ölçülerine uymalı, muayyen bir seviye tutturarak GÜZEL olmalı. Güzel olmayan, güzellik kaygısı taşımayan, estetik değer ifâde etmeyen şey, başka kıstaslarla ne değer biçilirse biçilsin, sanat eseri değildir, başka bir şeydir. Maksat meram ifâde etmenin, duygu düşünce söylemenin tek yolu elbette sanat değildir. Her seviyeden her insan, her ân bir şeyler ifâde eder. Sanat eserle-

rinde de bunlar vardır. İki ifâde arasındaki fark, alelâdelikle güzellik arasındaki farktır. Bu elde bir. Şimdi bundan berisini konuşalım.

İstiklâl Marşı şiir mi, değil mi? Didaktik parçalar dışında, Leylâ, Çanakkale Şehitleri, Bülbül ve benzeri örneklere bakarak Akif'de şiir var mı, yok mu? Bence var. Hattâ Kocakarı ile Ömer hikâyesi, sadece hikâye değil, aynı zamanda şiirdir. Hikâye olarak da, şiir olarak da başarılıdır, sanat eseridir. Didaktik, sanat eseri sayılmayacak manzume ve yazıları ile bunlar arasında da bir prensip ve ideoloji farkı yok. Aynı Akif, aynı ideoloji. Ancak, birinde sanat ağırlığı var; öbüründe sâdece fikir adamı ve islahatçı, belki vâiz ve nasihatçi. Sanat eseri olanlarda bir şey fedâ edilmiş değil; iki şey birleşmiş: sanat ve ideoloji. Hiç de fenâ olmamış.

Necip Fâzıl'ın şiirlerinde —en tanınmışlarını zikredelim— Sakarya Türkü'sü'nde, Zıندانان Mehmed.e Mektup'da sanat mı yok, ideoloji mi? Hangisi hangisine fedâ edilmiş? Bence, bir ender kaabiliyet, «pek yüce ve mukaddes» bir dâvâ ile birleşmiş.

Yahyâ Kemâl, pür sanatın peşinde görünür, öyle bir intiba verir. Acaba Y. Kemâl, gayesi ve dünya görüşü olan, sanatında bir dünya görüşünü aksettiren şâirlerden değil mi? Der demez akla gelmez ama, acaba bir vatan ve milliyet şâiri değil mi? Süleymâniye'de Bayram Sabahı'nın, Kocamustâpaşa'nın, Bir Tepeden ve diğer İstanbul şiirlerinin bir ideolojisi yok mu?

Daha eskilere gidelim. Yunus Emre, Süleyman Çelebi, Kaygusuz Abdal, ideolojiden mi mahrumlar, sanattan mı? Pir Sultan Abdal'a bakınız; fikren, aklen, târihen beğenip beğenmemek ayrı, ama sanat gücünü, güzelliğini inkâra mecal var mı? Şu âsi Türkmen'in, Dadaloğlu'nun kılıç gibi mısrasına bakınız: «Ferman pâdişâhın, dağlar bizimdir!» diyor. Düpedüz isyan sözü bu, isterseniz eşkiya lâfı, ama kalbi ortasından yarıp içine giriyor, şiirin ta kendisi.

Ferdî duyguların da şiiri, romanı, hikâyesi, sanatı olur, kabul. Hiçbir dinî, siyâsî, içtimâî gaye ve mesaj taşımayan sanat da olur. Yârin du-dağına ince beline, kara gözüne, keman kaşına da, mehtâba da, rikkat uyandıran bir manzaraya da, hasrete de, gurbete de, yalnızlığa da ... mısralar söylenebilir. Sedef Adası'ndaki kuşların da, Boğaz'daki martıların da hikâyesi yazılabilir. Bunları küçümsemek, beğenmemek, değersiz bulmak, millî saymamak aklımın köşesinden bile geçmez. Hayran olduklarım var ve pek çok. Hiyânetin emrinde olmamak şartıyla, güzel söylenen her Türkçe cümle veya mısra'yı millî bir hizmet sayar ve mukaddes bilirim. Şu var ki bir sınırlamaya gitmek olmaz, bunu söylemeye çalışıyorum.

Belki yanılıyorum ama, soldaki şarlatanlık, sürüyle adamın sanatkâr kılığında ortalığı bulan-

dırışı, sanat eseri nâmına bir yığın propoganda broşürünün vitrinleri dolduruşu bizi biraz yıldırıyor da bunları red etmek isteği, hoşlanmadığımız ideolojilerine karşı içimizde uyanan tepki, «ideolojik sanat olmaz, olmamalıdır» hükmüne mi götürüyor, diyorum. İdeolojik sanat da olur azîzim. Olmalıdır da. Beğendiğimiz, benimsediğimiz ideolojinin sanatı da olur, düşman ideolojinin de. Bir kimsenin ideolojisi, bizce kötü olabilir, temenni edelim ki sanatı da kötü olsun! Ama iyi ise, hayır, ideolojisi kötü, sanatı da kötü, diyemeyiz. Onu, mukabil iyi ideoloji ve sanatla yıkanın, karşılamanın, tesirsiz hâle getirmenin çâresine bakmalıyız. Çünkü biz red etsek de düşman, sanatını yaparken bize danışmıyor ki! Beğenmiyorsan sen iyisini yapacaksın, beğendiğini ortaya koyacaksın; başka çâren yok! İdeolojinin sanatı olmaz, ideolojik sanat olmaz, ideolojinin emrindeki sanat değildir, demek hiçbir şeyi halletmez. Gerçeği de değiştirmez; çünkü, yapabilir varsa, olur.

Sanat ideolojiye fedâ edilmişse, yok demektir, orada sanat değil, ideoloji konuşulur. İdeoloji sanata fedâ edilmişse, o yok demektir orada da ideoloji lâfı edilmez, sâdece sanat konuşulur. İki bir arada ve birbiri içinde erimişse, ikisi birden konuşulur.

Bence telâşa, karamsarlığa da lüzum yoktur. Bilhassa vâdî edebiyat olunca, her dalda biz daha kuvvetliyiz. Hele şiir, gerçekten de «bir iç kale sanatı.» Millî olmak daha kolay, daha imkânlı. Sâdece Doğu ve Töre'nin elinizdeki son birkaç sayısındaki şiirler bile çok cesâret verici. Doğrusu benim moralim düzeliyor. Gençosmanoğlu, Ali Akbaş, Bahattin Karakoç, Beşir Ayvazoğlu, Yağmur Tunalı ve diğer arkadaşlar ne güzel şiirler yayımladılar. Bunlar, emek vererek, güç ve kaabiliyetlerini ortaya koyarak sanat olsun diye neyi yazsalar, güzel yazabilirler. Sayıyı çoğaltmak, faaliyeti hızlandırmak, kesifleştirmek gerekiyor. Son yıllar, kavga gürültü yıllarıydı. Bomba kurşun yağmuru altında kaldıydık. Bu sebeple biraz kaybımız var, ama telâfî edebiliriz. Destânî bir mücâdeleden geçip gelenler, destanlık cilelere katlananlar Türk milletinin var olmak ve var kalmak azim ve irâdesini temsil eden en haklı ve yegâne haklı bir ideolojinin sâhibi olanlar, bunun sanatını niçin yapmasınlar ve hele niçin yapmasınlar? | Sanatkâr yetiştirmeye bakmalı. Onları öz kaynaklarla buluşturmalı, beslemeli. Lâyık ve muhtâc oldukları, bekledikleri ilgiyi, himâyeyi, teşviki esirgememeli. Ve onları kendi hâline bırakmalı; ister ideolojili yapsın ve yazsınlar, ister ideolojisiz. Şüphe etmeyelim, güzel yaparlarsa, her türlüşü güzel olur.

İpekböceğine koza örmeyi, arıya bal yapmayı öğretmeyi düşünüyor muyuz? Sâdece yardımcı oluyoruz değil mi?

BİR SUÇLAMA

Galip ERDEM

Başbakanlıkça yayınlanmış, devlet istihbarat ve güvenlik kuruluşlarının tesbitlerine dayanması ve sorumlu kişilerce hazırlanmış olması gereken bir kitapta bir ırkçılık tanımı okudum: Aynen şöyle: Bir ırkın başka ırklar üzerinde üstünlüğünü savunan, başka ırklarla karışmaktan çekinen, ulusal birliği dil, gelenek, ülkü birliğine değil de ırk temelinde dayandırmaya yönelik faaliyetler yelpazesidir. Diğer bir ifadeyle; kendi ırkını saf ve üstün sayarak milletini meydana getiren unsurlar içerisinde ırk esasına önem veren siyasi cereyanlardır. ırk, kalıtsal hareketleri bir birlik gösteren bireylerin oluşturduğu doğal bir topluluktur. Beyaz ırk, sarı ırk, kafatasının fizyolojik özelliği gibi...»

ırkçılığın böyle tarif edilmesi, bazı eksiklikler ve önemsiz sayılabilecek yanlışlıklar dışında, umumiyetle doğrudur. Fakat kitabın diğer bölümleri okunduğu zaman, anlaşılması imkânsız bir sonuç çıkıyor. İstihbarat ve güvenlik kuruluşlarının kitabı hazırlayan uzmanlarına göre; memleketimizde, tarif ettikleri gibi bir ırkçılığı benimseyen, devletin içtimai ve iktisadi nizamını ırk esasına dayandırmak isteyen teşekküller vardır ve 12 Eylül'e kadar faaliyetlerine devam etmişlerdir. Eğer istihbarat ve güvenlik kuruluşlarının uzmanları, varlığı daha önce bilinmeyen bir veya birkaç gizli teşkilatın ortaya çıkarıldığını ve yapılan araştırmalar sonunda ırkçılıklarının

anlaşıldığını öne sürselerdi, bir diyeceğim olmazdı. Sadece dellillerini görmek ve böyle bir hükme nasıl vardıklarını bilmek isterdim. Ancak bahis konusu kitapta, devletin resmi görevlileri tarafından ırkçılıkla suçlananlar 12 Eylül öncesinin bilinen bazı şahısları ve teşekkülleridir. Beni üzen ve düşündürülen bazı şahıs ve teşekküllerin yanlış değerlendirilmesinden daha çok, milletimizle ilgili ve herkesçe bilinmesi gereken bir gerçeğin değiştirilmesine resmi görevlilerin de yardımcılık etmesidir.

Doğrudur Türkiye'mizde bazı şahıslar ve teşekküller, hele son kırk yıl boyunca, mütemadiyen ırkçılıkla suçlanmışlardır. Ancak bu suçlamalar özel bir görüş olmaktan öteye gidememiş, resmi bir hüviyet taşımamıştır. Özel suçlayıcıların bir bölümü milliyetçiliğe düşman olan, ırkçılıkla milliyetçilik arasında ayırım yapmayan marksistler, diğer bölümü de her okuduğuna inanan cahillerdir. Resmi belge sayılması gereken bir kitapta aynı suçlamaların benimsenmesi çok ayrı bir mânâya gelir ve çok dikkat isteyen bir konudur. Hiçbir görevli devletimizin kuruluş felsefesi ve anayasamızın temel ilkesi olan milliyetçiliğe karşı bir tavır alamayacağı gibi bilgisizlik mazeretine de sığınamaz.

1949 öncesi için kesin bir hüküm veremem. ırkçılığı benimsemiş şahıs veya teşekküller var mı idi, yok mu idi, bilemem.

Çünkü şahısları henüz tanımamış, teşekkülleri görmemiştim. Başlıca bilgi kaynağım okuduklarımdan ibaretti. Ama 1949 yılından sonra ırkçılıkla suçlanan bütün teşekkülleri çok yakından tanıdım, birçoğunun üyesi oldum. Söz konusu kitabın tarifine uygun bir ırkçılık anlayışını asla görmedim. Bu hükmümü her zaman ve her yerde, tabii dürüstlük icaplarına bağlı kalarak, münakaşa etmeğe hazırım. Bir teşekkülü ırkçılıkla suçlamanın elbette bazı şartları vardır. Birinci şart: Teşekkülle üye olabilmek için ırk esasının aranması, antropolojik bir ırkçılık söz konusu olduğuna göre de aynı fiziki özellikleri paylaşmanın aynı cilt, aynı göz, saç rengini ve boy ölçüsünü taşımanın istenmesidir. Böyle bir teşekkül var mıdır, hiç olmuş mudur?. Sözü uzatmak gereksizdir. Suçlamanın asılsızlığını anlamak için, ırkçılıkla suçlanan teşekküllerin üyelerine şöyle bir bakmak yeter de artar bile. ırkçılıkla suçlayabilmenin ikinci şartı, herhangi bir teşekkülün Türk adını taşıyan zümrenin dışında kalan kimseye, en azından ana dili Türkçe olmayanlara üyelik hakkı tanınmamasıdır. Bilindiği gibi ülkemizde değişik adlara sahip zümreler vardır. Marksistler ve bölücüler bu zümrelere «Ha!klar» adını vermekte, milletimizden ayırmakta, devlet kurma haklarının bulunduğunu öne sürmektedirler. ırkçılıkla suçlanan şahıs ve teşekküllerde hangi özel adı taşırsa taşısin, bütün zümrelerin Türk olduğu görüşünü benimsemiş ve samimiyetlerini isbat etmişlerdir. Üyeleri, ırkçılıkla suçlanan teşekküllerin üyeleri ve yöneticileri arasında bü-

tün zümrelerin temsilcileri, hem de en ön saflarda, daima mevcut olmuştur. O insanlar aptal mıdır? Küçümsenecekleri bir teşekküle niçin girsinler, o teşekkülün ülkülerini, canlarını bile feda ederek niçin paylaşınsınlar. Gerçek şudur: İrkçılıkla suçlanan teşekküller, üyelik için sadece «Türkten başka bir millete bağlılık duygusu ve hizmet iradesi taşımamak» şartını koymuşlardır. Böyle bir şartın konması da ırkçılığın değil milliyetçiliğin icabıdır. Başka bir millete bağlılık duyan ve hizmet iradesi taşıyan bir insan, değil Türk, vatandaş bile sayılmaz. Bu fıkrımı, kitabı hazırlayan sayın görevlilerin de reddetmeyeceklerini sanıyorum. Nihayet, bir şahsı veya teşekkülü ırkçılıkla suçlayabilmenin diğer

bir şartı da konuşmalarında, yazılarında millî anlayışlarının ırk esasına dayandığını isbat edecek ifadelerin bulunmasıdır. İrkçilikle suçlanan şahıslar ve teşekküller antropologlarca tesbit edilmiş muayyen fiziki özelliklere sahip olunmasını hiçbir zaman Türk milletine mensubiyetin şartı saymamışlardır. Aksini gösterecek söz ve yazı yoktur. Eğer kitabı hazırlayanlar, suçlamalarını haklı çıkaracak, «gizli» söz ve yazılara sahip iseler, kendilerine saklamamaları açıklamaları gerekir. Doğrusu, aranırsa, yaşadığımız çağda, hele 12 Eylül öncesinin Türkiyesinde siyasi ve ideolojik mücadeleye giren zümrelerden hiçbiri saklanmak ihtiyacını duymamış, düşüncelerini olduğu gibi ortaya koymaktan çekin-

memiştir. Konuyu derinliğine incelememiş olanları yanıltabilecek bir nokta: Suçlanan teşekküllerin bazı mensupları, zaman zaman söz ve yazılarında, şiirlerinde, hikâyelerinde romanlarında ırk kelimesini kullanmışlardır. Ancak biraz dikkat edildiği takdirde, artık maddi bir özellik manasına değil, manevi bir birlik bir mensubiyet şuuru ve daha çok milleti yerine kullanıldığı hemen anlaşılır. Türk milletine mensubiyet şuurunu anlatmak için kullanıldığı takdirde ırk, hatta dil birliğinden daha geniş çerçeveli ve daha birleştirici bir kelimedir. Çünkü milleti dil birliği ile tarif etmek bizim için hala bir ülküdür. Mevcut içtimai yapımız bakımından, meselâ ana dilî Türkçe olmayanları milletimizin dışında saymak hem yanlıştır. Hem de mahzurludur. Milletin hiç olmazsa şimdilik, dil birliği gibi objektif bir unsur yerine, müşterek bir soya mensubiyet şuuru gibi subjektif bir unsurla tarif edilmesi daha doğru, ve daha faydalıdır. İrkçilikle suçlanan şahıslar ve teşekküller de yapımızın özelliklerini hesaba katarak bu doğru ve faydalı yolu seçmişlerdir. Zaten onların yapmağa çalıştıkları daha önce de yapılan bir iştir. Nitekim Atatürk, «Damarlarındaki asil kanda mevcuttur», «Bir Türk dünyaya bedeldir», Mehmet Akif, «Ebediyyen sona yok, ırkıma yok izmihlâl» derken, müşterek mensubiyet şuuru ile tarif edilen ve manevi bir birlik olan milleti kastetmişlerdir. Önemli bir soru: Resmi sayılması gereken bir kitapta böyle bir yanlışlığın sebebi nedir? İki ihtimal var. Bir kitabı hazırlayanlar, yazdıklarının doğru olduğuna inanmaktadırlar. Eğer böyle ise, çok yazık. İstihbarat ve güvenlik kuruluşlarımızın en kısa zamanda gözden geçirilmesi ve mensuplarının eğitilmesi gerekiyor. İki: Kitabı hazırlayanlar suçlamalarının gerçek olmadığını bilmektedirler. Eğer böyle ise, ne diyelim, çok ayıp!

TURNAMIN SEVDASI

«Gitme turnam vuracaklar
Kanadını kıracaklar
Seni yârsız koyacaklar»

Aldırmadan «allı turnam»
Kırılacak kanadına
Sonsuzluğa açılır
Namluların inadına

Turnam, gideceğin yerde
Yarım kalmış bir sevdâ var
Bulutların ötesinde
Umut perde perde açar

Donmuş gözlerinde hüznün
Avcı önünde turnam
Yüreği kan çanağı
Oy anam... Oy anam...

Mehmet DELİBAŞ

SEN NESİN ?

«Aklım var fikrim var» deyip duruyorsun. Senin aklından ne olur, ne çıkar?! Şu «Aklım» dediğin nesne, şimdi, on dakika sonra ne olacağını bilebilir mi? Bu on paralık aklınla Allah'ı bileceksin. Kâinatı kavriyacaksın öyle mi? Aklına turp sıkalım senin...

«Ben aklımın ermediğine, gözümün görmediğine inanmam» diyorsun, öyle mi? Sen nesin bu kâinat karşısında?! Düşün bir kerre... Işığın sür'ati saniyede yüzbinlerce kilometre. Işık bu kadar sür'atli olduğu halde, Kutup Yıldızının ışığı bize, dünyaya kırk senede gelebiliyor muş!.. Yâni Kutup Yıldızı şimdi sönse, bize ışığı daha 40 yıl gelmeğe devam edecek!.. Ben sana birşey daha söyleyeyim mi? Dünya yaratıldı yaratılalı daha bize ışığı ulaşamıyan yıldızlar, âlemler varmış. O kadar uzakta!.. Allah Allah!.. Gözüyle görmediğine inanmazmış. Senin gözüm dediğin şey nereye kadar görür? Vay, bakar kör vay!»

Feylesof Bergson, ne kadar doğru söylüyor. «İnsan akılla hakikata erişemez. Ancak kalb yoluyla erişebilir.»

Bizim Mevlana'larımız — Yunuslarımız da aynı şeyi söylemiyorlar mı? Amma senin kalbin kalp olmuşsa bana ne. Buna ben karışmam.

Sen zavallı koyunlara benziyorsun. Koyunlar, zavallılar, kurt gelinceye kadar, rahat rahat yayılmaya devam ederler. Kurdu yok sanırlar. Tâ ki kurt sürüye dalar, o zaman kaçışırlar. Gördüler ya artık. Senin bu

Osman Yüksel SERDENGEÇTİ

halin koyunlara, yahut ineklere benzemiyor mu? Kâinatın azameti, sonsuzluğu karşısında sen nesin? Hattâ doyamadığımız, paylaşamadığımız şu dünya ne ki? Bu kâinat ortasında dünyamız havada uçan bir toz tane-si.

Bu toz tânesinin içinde bir Türkiye varmış. O'nun içinde de Sen!... Sen zerreinin zeresi bile değilsin. Amma koca koca lâflar ediyorsun. Hâşa Allah yokmuş. Şu yokmuş, bu yokmuş, çünkü akli ermiyormüş. Gözleriyle görmesi lâzımmış. «Varsa Allah neden görünmez, mâdem ki var gelsin şuraya otursun. Biz de bilelim.» Şu lâfa bak, şu lâfa... Hâşa, sümme hâşâ... Sanki Allah bu ahmağın emir-ei!... Gelip karşısında elpençe duracak, bu ahmağa tek-mil verecek.

Bazıları da derler ki; «Var birşeyler amma, bilemiyorduz.» Bilemezsin. Bilmediğin her şey yok mudur? Kâinattaki varlıklar sen bilince mi var olacaklar? Bunca Peygamberler, evliyâlar yalan mı söyleyecekler? Bir kısmı da «inan da neye inanırsan inan» fikrini savunur. Şüphesiz bu hiç inanmaktan iyidir. Batıl da olsa birşeye ihlâsla inandı mı, o kimse kuvvetli olur ve neyin peşinde koşarsa başarıya

ulaşır. Amma insan dünyaya bir kere gelir. İnanmışken ölmeyene, bitmeyene herşeyin üstünde olana, her yerde hâzır nâzır olana, kısaca Hz. Muhammed'in inandığına, Allah'a inandırmalı. Aklım ermiyor, gözüm görmüyor diye inanmamak pek basit insanların işi... Akla ve göze pek bu kadar değer vermemeli. Aklın kavrayışı, gözün görüşü sınırlıdır. Bunlar, gene Bergson'un dediği gibi «alet yapmaya, pratik hayatta başarıya ulaşmaya yarar. Mutlak hakikatı anlamaya değil.»

Diğimizin Allah telâkkisi nice nice feylesofların varlık hakkında serdettikleri nazariyelerin çok üstündedir. Yalnız avamı değil, seckin zümreyi de tatmin edecek durumdadır.

Yeter ki İslâm inancı ve itikadı üzerinde ciddiyetle durulsun.

İslâm ruhiyatı, İslâmiyetin insan ve cemiyet anlayışı, devlet, toprak, mal-mülk nizamı, aile anlayışı da en ileri fikirlere baskın çıkacak kadar derin, ince ve tatminkârdır.

Öyleyse gözleriyle konuşan, akılcılığı ile düşünen fâni... öyle ulu-orta konuşma.. kalbini dinle. Şu kâinata bak! Sonsuzluklardan sonra gelen sonsuzluğu düşün.

Sonra, şu kâinat içinde sen nesin, akılcılığın ne? Bir düşün.

Mevlâna'nın dediği gibi: «Bu yol hayret ve hayranlık yoludur.» Bir cümle de ben ilâve edeyim: «Hayvanlık yolu değil!..»

İLK EDEBİYAT ANSİKLOPEDİMİZ

İyi bir ansiklopedinin ayırıcı vasfı : bütünü kucaklamak, ayrıntılarda kaybolmamak ve daha sonraki çalışmalar için dürüst bir kılavuz olabilmektir. Ansiklopedileri «medeniyetlerin defter-i â-mali» olarak tanıtmıştık. Fakat insan bilgisinin hepsini kucaklamak iddiası gütmeyen kitaplara da çağımız Avrupası ansiklopedi adını veriyor. Sosyal İlimler Ansiklopedisi, İslâm Ansiklopedisi, Güzel Sanatlar Ansiklopedisi... gibi. Yazımızın konusu, edebiyat veya edebiyatları konu edinen kamuslar olacaktır. Hemen belirtelim.. belli başlı ansiklopedileri tanıtmak için hazırladığımız bu makale de ister istemez ansiklopedik olacaktır. Yani Fransızca ve İngilizce hazırlanmış belli başlı ansiklopediler içinde yıllardan beri kullandığımız «etimizin eti, kanımızın kani» olmuş kitaplar üzerinde duracağız. Yazımız ne bütün dilleri kucaklayacak, ne de bütün ansiklopedileri. Fransızcada yazılmış ilk büyük ve cihanşumul Edebiyat Kamusu'nu, geçen asrın sonlarında Vapereau hazırlamış. Aydınlık, derli toplu, örnek bir eser. Aradaki yüzlerce benzerini bir kalem geçerek zamanımıza gelelim. Asrımızın Batı İrfanına şeref veren üç ciltlik bir «edebiyatlar ansiklopedisi»ni İnsanlık kütüphanesine N.R.F. yayın evi armağan etmiş. Gerçekten yüzağartıcı bir hazine. Bildiğimiz, daha doğrusu, bildiğimizi sandığımız

Cemil MERİÇ

ve hiç bilmediğimiz bütün edebiyatlar o muhteşem mecellenin binlerce sayfası içinde tecessümüne arz edilmiş. Cehaletimizin sonsuzluğunu idrak etmemiz için fihristine bir gözetmek yeter de artar bile. Bu son ansiklopedi alfabetik olarak tertip edilmemiş ve tabiatıyla Fransız edebiyatına aslan payı ayrılmış. Edebiyatlar sarayına Doğu revak'ından giriyoruz : Hind, İran, Çin, İbrani edebiyatları.. Hiçbir ülke unutulmamış. Hiçbir ülke ve hiçbir çağ.. Bizim için eserin bir benzerini yazmak değil, so-luk bir tercümesini yapmak bile kolay kolay erişilemeyecek bir ülkü.

Şimdi de çok daha mütevazî fakat bizim için belki daha da faydalı bir kitapdan söz edeceğim : «Cassell's Encyclopaedia of Literature, Edited by S.H. Steinberg». İlk defa olarak 1953 de basılmış. İki büyük cilt. Üç sayfalık bir önsözden sonra yazarların adlarını ve ünvanlarını sergileyen yirmibir sayfa. Eser, 3 kısma ayrılmış. Birinci kısım, genel konuları kucaklıyor : A) Dünya edebiyatlarının tarihçesi. B) Edebiyatı ilgilendiren ana

meseleler, Matbaa ve yayım; Mukaddes Kitaplar; Metin yorumları; Aforizm, epigram, mizah ve nükte, kurgu bilim .. klasiizm, mitoloji, romantizm.. ve zin, retorik, deneme.. polisie romanlar, tabiatüstü hikâyeler, ütopyalar ve bütün edebî nevilere.. Sansür, telif hakkı, tercüme.. Bu bölümde 555 makale var. Uzunluğu iki satırdan onbin kelimeye kadar..

Hülasa edelim : Vapereau'nun «Edebiyatlar Kamusu» bir başlangıç değil, bir kemaldir. Üstadın emrinde sayısız örnekler vardı. Kullandığı monografiler ise akla durgunluk verecek bir hacim tutar. Kamus, bu malzeme yığınına dikkatle ayıklamış ve koca bir kütüphaneyi tek cilde sığdırmak ustalığını gösterebilmiştir. N.R.F.'nin «Edebiyatlar Ansiklopedisi» ise Batı kültürünün son başarısı. Önünde hayranlık duyduğumuz Cassell'in Ansiklopedisi ise öncüleri ve kalabalık yazı ailesi dikkate alınırca «dağın doğurduğu fare» sayılabilir. Kendi dünyamıza geçelim..

Kaşkar'lı Mahmud'un «D'ivanı» muhteşem bir lügat. Yazar, Türk dilini İslam dünyasına tanıtmak için bu koca abideyi inşâ etmiş. «Mevzuat el ulum» da İslâm dünyasında benzerine pek az rastlanan bir bilgi hazinesi. Kâtip Çelebi'nin bibliyografya kamusu, Herbelot'un «Doğu Kütüphanesi»nden beri bütün Av-

rupanın faydalandığı benzeri olmayan bir hazine. Şemseddin Sami'nin «Kamus el Alam»ı ise hala başvurduğumuz tek tarih coğrafya lügatı. Evet, ama bütün bu dev kitaplar zamanımızın yeni harf nesilleri için mühürü sökülmemiş birer hazinedir. Kaldı ki bunların hiçbirinin konusu sırf edebiyat değildir. Muallim Naci'nin «İstilahat-ı Edebiye»siyle Recai Zade'nin «Ta'lim-i Edebiyat»ı bir yana bırakılırsa genç tecessüslerin istifadesine sunulabilecek pek az eser kalır. Tahir el Mevlevi'nin «Edebiyat Lügatı» canlı ve kişiliği olan bir kitap. Ama ilimden çok zevkin mahsulü. Yazar bütün öfkeleri, bütün tercihleri ile cıvılcıplak karşımızdadır.

«Son Asır Türk Şairleri» de çok zengin bir bilgi hazinesi. Benzeri kalmamış bir almanın hazırladığı o hazine kitabın da başlıca kusuru, belki başlıca meziyeti, yazarın zevklerine tercüman olması. Dilimizde ilk defa olarak bir «Türk Dili Edebiyatı Ansiklopedisi» yayımlanmaktadır. Bir avuç genç, bu çetin işe başlarken her fedakârlığa katlanmış, yürekte alkışlamamız gereken bir sabır göstermiştir. Bu serden-geçtiler kafilesini de ihanetler yollarından geri döndürebilmiştir, ne ilgisizlik. Tek kelimeyle kitap bir başlangıçtır. Yani bir fecrin pırıltısı... Latince bir deyim kullanırsak: Primus inter pares. Biricik temennimiz eserin kazaya uğramadan tamamlanması ve müteakip baskılarında daha az kusurlu olabilmesidir.

İkinci kısım : 1914 den önce ölmüş yazarların hal tercümeleleri.

Üçüncü kısım : 1914 den sonra yaşayanlar.

Orta-Avrupa ve Asya yazarları için ayrılan yer, şöhretlerine kıyasla, fazla görülebilir. Fakat, bu yazarların İngilizce veya Fransızca gibi yaygın Avrupa dillerinde hazırlanan benzeri müracaat kitaplarında yer almadığı düşünülürse davranışımız haklı görülebilir.

ÇİÇEKLERİN MASALI

Beşir AYVAZOĞLU

Hüznün en güzeli gizli sesinde
Elinde çay kâsesi Bilge Rikiu
Bilir misin dedi daha bu dağlar
Bu ağaçlar ve bu çiçekler yokmuş
Ve dünyamız gökyüzü bahçesinde
Açılır altın bir yelpaze gibi
Taşarmış en uzak yıldıza doğru
dedi Bilge Rikiu

Hâleler içinde en uzak yıldız
Yıldızlar prensesi bir içim su
Sevdalanmış gizlice dünyamıza
Dönmüş etrafında pervane gibi
Renk renk ıslık ıslık deli divâne
Dönmüş yüzbinlerce yıl
ve döndükçe küçülmüş

Birgün apansız kayıyormuş de
Gömülmüş aşıkane çılgınlarla
Bir bilinmez yerde sessizliğe
Ve dünyamız bu sevdadan habersiz
Gezip durmuş gökyüzü bahçesinde
Güzel prensesin kara bahtına
Ağlamış çaresiz bütün yıldızlar
Gözlerinden sâf inciler dökülmüş
Kaskatı kesilmiş o dem dünyamız
Bir zamanlar güller gibi açılan
dedi Bilge Rikiu

Bir güzel bahar sabahı derler ki
Doğmuş binlerce güneş gibi yerden
Cümle çiçek bu güzel incilerden
Kimi krizantem kimi lotus
kimi lale kimi gülmüş

Hüznün en güzel gizli sesinde
Elinde çay kâsesi Bilge Rikiu
İşte cümle çiçek o günden beri
Fısıldaşır durur bu macerayı
biteviye fısıldaşır
sevin sevişin diye
dedi Bilge Rikiu

MİLLÎ BİR TOPLUM OLURKEN

Nuri GEDİK

Son istatistiklere göre 2000 yılında Türkiye'nin % 75'i şehirlerde yaşayacaktır. Türkiye'de toplum yeniden oluşuyor demek bilmem yanlış olur mu?

Şehirleşme demek, milyonlarca insanın geride bir takım değerleri ve bir yaşama biçimini bırakarak, yepyeni bir dünyaya gelmeleri demektir. Şehirleşme demek, sosyal anlamda bir tür çözülmenin (dez-entegrasyon) ve yeni terkiplerin başlangıcı demektir. Bizim gibi, sanayileşmesi belirli bir alt yapı ve planlamaya dayanmayan ülkelerde şehirleşme demek, aynı zamanda, bunalmak demektir.

Bu konuyu biraz kurcalayalım...

Şehirleşme, sanayileşmenin neticelerinden biridir. Hans Freyer, Sanayi İnkılabının ilk yıllarında meydana gelen şehirlere akımı kavimler göçünden» büyük bir hareket olarak niteliyor... Türkiye'de de şehirleşmenin temel sebebi sanayileşmedir... Tarımda makinalaşma, işgücü fazlalığının ortaya çıkması, şehirlerin câzibesinin artması, sanayileşmeye bağlı diğer faktörlerdir.

«Durgun» köy toplumundan, «hareketli» şehir toplumuna gelen insanın şaşkınlığı, kısa bir süre sonra, yerini büyük bir yalnızlık duygusuna terkeder. Herkesin tanıştığı, selâmlaştığı, hastaların birer tas çorba ile ziyaret edildiği, «ayıplamanın» ve «takdir edilmenin» sosyal hayatta düzenleyici rol oynadığı köy toplumundan, milyonlarca «fert» arasına, şehire gelip intibak etmek kolay değildir... Bu intibaksızlık, duygusu, «nesil değişikliği» ile köy hayatı unutuldukça daha da belirginleşir.

Ne terk edilip gelinen köyden, köylülükten vazgeçebilmek mümkündür, ne de şehrin kaidelerine kayıtsız kalmak. Prof. Dr. Özcan KÖKNEL, 1970 yılında yayımlanan «Türk Toplumunda Bugünün Gençliği» adlı eserinde iki gençle konuştuğunu yazıyor. İkisinin sözleri de yukarıda sözünü ettiğimiz intibaksızlığı vurguluyor. Şöyle diyor gençlerden biri :

«Babam köydeki âdetleri burada da yürütmek istiyor, bunlar burada geçmez deyince de kızıyor.» diğeri :

«Köydeki âdetlerle buradaki yaşayış farklı; hangisine uyacağımızı şaşırдық.» şeklinde meseleyi daha net ortaya koyuyor.

Bu, işin bir cephesi. Üzerinde önemle durulması gereken bir cephe daha var :

Türk milleti asırlardır hayatına şekil vermiş pek çok değerli bir kenara bırakarak bir kültür değişmesi yaşamıştır. Bu değişimle beraber kültürel-sosyal alanda doğan büyük boşluğa, Prof. Şerif Mardin şöyle işaret ediyor :

«Din, insanla Allah arası bir ilişki haline getirilirse, dinin bu değişiklikten önce üstüne alacağı fonksiyonları düzenleyici kurallar bütününe ihtiyaç çıkar. Biz son elli yılda bu kurallar bütünü ortaya koymadık. Böyle bir kurallar bütünü ortaya çıkarılması da bir iki satırlık bir cevapla oluşturulamaz.»

Toplumun dayandığı inanç temellerinin, hayatın içinden çıkarılmasıyla doğan boşluk, yönetimler tarafından, «batıya tam açılma» biçiminde doldurulmağa çalışıldı. Zâten Türk insanına, Türk aydınına gösterilen hedefte «batılı» olmak «batılı gibi düşünmek», «batılı gibi yaşamak»tı... Bu, Türkiye'de kısmen tuttu. Türkiye'de —hiçbir zaman halkı tam kucaklayamamak kaydıyla— «batılı» bir aydınlar grubunun varlığından söz etmek mümkün artık... Ancak, 50 senelik gayretler, Türkiye'nin, «Avrupa»lı bir ülke olmasına «Avrupa medeniyet dâiresinin üyesi» sayılmasına yetmemiştir... Görünen odur ki Türkiye İslam kültüründe de kalamamıştır. (Erol GÜNGÖR, İslâmın Bugünkü Meseleleri, Sf. 112).

Geçmiş değerler manzumesini «Folk-İslâm» denecek biçimde ve halk arasında, bünyesinde bir yiğit gelenekçi unsurla birlikte bulabilmekle beraber, bunun da toplum hayatında yönlendirici unsur olmadığı görülmektedir.

Batılı gibi düşünen aydınlar arasında «Marksist» düşünce aynı biçimin bir uzantısıdır. Sovyetçisinden, Türkiye pratiğinde geçerli bir model arayana kadar hepsi, Türkiye gerçeğine yaklaşamayan, Türk insanına yabancı ve dolayısıyla bir yiğit tutarsız fikir ileri sürmektedirler.

Sosyal yapıda meydana gelen çözülme ve

yeniden «entegre» olma hâli, yaygın kültürsüzlükle bir arada düşünülünce, ortaya Türkiye'nin geleceği açısından hayli karanlık bir manzara çıkmaktadır.

Aydında ve halkta değişik sebeplerle (burada Aydın halktan ayrı bir unsur olarak düşünül-müştür. Zira «halkın» yaşamakta olduğu gelenekçi hayatı reddeden ve halka uzak batıcı ve marksistlerin dışında, milli-islâmî düşünen aydınlar ufukta yeni yeni görülmeye başlamışlardır.) ortaya çıkan olayın adı «kimlik arayışıdır». Aydın, bu arayışta bulunduğu «marksist» ya da «batıcı/fertçi» kimliği halka maalemtmeye çalışmaktadır.

Halk cephesinde durum nasıldır o halde?

Türkiye'de halkın, geçmiş tarım toplumundan berâberinde alıp getirdiği gelenekçi hayat tarzı (**Folk-İslâm**), köyden şehire hareketi neticesi, geride kalan değerlerin arasındadır çoğunlukla. Kan ve akrabalık bağlarıyla bağlandığı, bir ferdi olarak «kendisini bulduğu» aşireti, akrabaları, kabilesi de geride kalmıştır... Şehirleşen insanımızı iki davranış biçimi beklemektedir. Ya, milli değerlerine sınıksız sarılarak şehirde yine kendi hemşehrilerini, aşiretini, akrabalarını bulup, etrafına arasına bir hat çekmek, o yada Batıcı/ferdiyetçi, marksist kimlik tekliflerini, hayat tarzlarını kabul ederek, «yeni hayata» intibak etmek. Birinci tavıra sosyoloji ilmi, «**kabile ruhunun uyanması**» diyor. Ve yine birinci tavır yeniden oluşan aşiret, boy duygularını geliştirmesi bu defa hayli güçlü bir taassub da bünyesinde taşıması sebebiyle, «**millî toplum**» olma yolunda bir engel olarak niteleniyor.

Bizim için, «problem» açık seçik görülüyor sanırım?...

Yine de anlatalım...

Türkiye'de milli ama sanayileşmiş —dolayısıyla şehirleşmiş— bir toplum kurmak istiyorsak halkta «gelenekçi» olarak hayatını sürdüren kültürle, aynı kodlara bağlı «bir kimlik teklifi» ortaya getirmek ve insanımıza bunu «sunmak» zorundayız... **Sunacağımız bu teklif aşiret, kabile, boy şuurlarının üstünde, aynı toplumun ferdi olmak unsurunu da bünyesinde taşımaları elbette...**

Bu özellikle sâhip bir «kimlik» **Müslüman Türk'lüktür**. Ve ancak, Müslüman Türk kimliğini benimsemiş aydın kadrolar tarafından insanımıza götürülebilecektir... Müslüman Türklük, insanımızın kendi özünün ifâdesidir. Nitekim **Prof. Mardin** 1969'da yayımlanan **Din ve İdeoloji** adlı eserinde, Sümerbank Dokuma Fabrikasında yaptığı bir araştırmada (163 işçi arasında) işçilerin % 37,1'inin sosyal kimliğini «Müslüman», % 50,3'ünün de «Türk» olarak belirttiğini söylüyor. Yine aynı araştırmada, sosyal kimliğini «Türk» olarak belirten işçilerin % 36,1'i, «içinde bulunduğunuz insanları nasıl görürsünüz?» sorusuna «Din kardeşi olarak» derken, aynı cevabı, sosyal kimli-

ğini «Müslüman» olarak belirtenlerin % 89,2'si veriyor...

Ancak, «Müslüman Türk» kimliğini taşıyan aydın, Türk insanına gerektiği şekilde uzanmakta mıdır?

Yukarıda, «batıcı/fertçi» ve «marksist» aydından bahsederken, bunlar, halka «kimlikleri teklif ettiklerini» belirtmiştim. Bu noktada, «Niçin Müslüman Türk aydınından söz etmediğim» sorusunun cevabını vermek durumundayım.

Müslüman Türk kimliğiyle kimliklenen aydınlar, kültür kodlarını «gelenekçilik» biçiminde kullanılarak yeniden oluşan Türk toplumunun gerçeğini araştırıp —**Erol Güngör Bey'in** ifâdesi ile— «kültürümüzün temel prensiplerinin yaşanan hayatla ilgili noktalarını» bulup insanımıza «bir kimlik teklifi» olarak sunmamışlardır... Hattâ, yer yer, aydınlarımızın aşiret ve kabil'e duygularını güçlendiren bir tavır takınarak «millî entegrasyonu» sekteye uğratan tavırlar takındıkları da görülmüştür.

Ne yapılmalı?

Problemi, yeterince ortaya koyduğumuz inancındayım. Yapılması gereken de, sanırım anlaşmıştır. Kapalı bir nokta ve «ne yapılmalı» sorusunun cevabı kaldı geriye...

Kapalı olan nokta, Müslüman Türk kimliğini taşıyan aydının belirleyici temel özelliğidir... Müslüman Türk aydını «Allah'a Resul'üne (O'na selâm olsun) ve O'nun getirdiklerine imân eden, emirlerine eksiksiz uymaya gayret eden, yasaklarından kaçan insandır.»

«Ne yapılmalı?» sorusunun cevabının araştırılması ve verilecek cevap, yapılacak icraat bu temel üzerinde değilse «eksiktir» ve «yanlış olabileceği» şüphesini daha baştan taşıyacaktır.

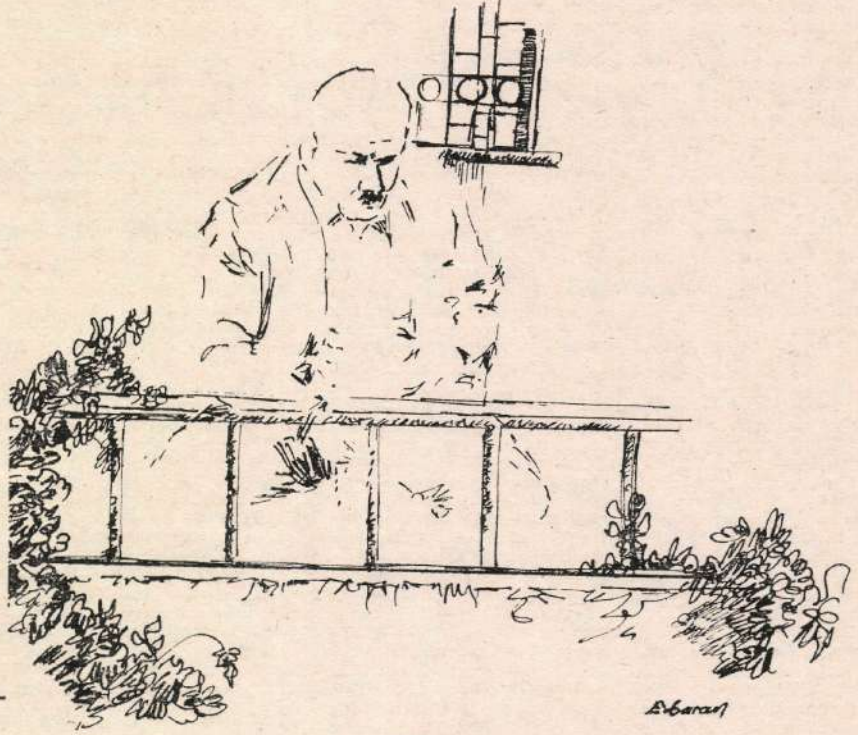
Sâdık Kemâl TURAL, çözülmeye karşı birleştirme işini «din âlimleri, ilim adamları ve sanatçıların» elele yapabileceğini söylerken haklıdır... Sanatçıların, ilim adamlarının ve din âlimlerinin, yeniden oluşan Türk toplumunda insanımıza ulaşma yolları ise sinemadır, tiyatrodur, ciddi toplantılardır, basındır, sergidir!

Bu yazıyı bir sanat dergisinde sunmamızın sebebi de Müslüman Türk sanatçıya, vazifesinin önemini bir defa daha hatırlatmak içindir. —Millî-İslâmî kıymet hükümlerimizi «geçmişte yaşanan» değil, «bugün yaşanan birer «hakikat» olarak billârlaştırmak. Bunları, çırpınan, âşık olan, üzülen Türk insanına müşahhas verilerle takdim etmek; «Geleneksel» hayatının yeni içtimâi yapı içerisinde çözülmesi neticesinde aynı kültür kodlarına bağlı yeni hayat biçimini ortaya koymak. sanatçının işidir.

«Cemiyet karakteri» arzeden yapı içinde «**cemâatvârî biz şuuru**» oluşturulmaz ve geçmişten geleceğe, bütün insanlığa bir köprü olacak Türkiye için hemen harekete geçilmezse çok geç kalmış sayılacak mıyız?

BİR ÇOCUK KALBI

— HİKÂYE —

Adnan Adıvar ÜNAL

Hacı Ârif Bey'in «Olmaz ilaç sine-i sâd pâreme» adlı şarkısının modernize edilmiş melodisi duyulmaya başlamıştı ki, yağmurun ilk damlaları da geniş camlara düştüler. Pastahaneyi bir anda kavrayan müzik, birilerinden ve bir yerlerden bir şeyler umarak bekleyen insanlara, sigara dumanları, çay, pasta ve parfüm kokuları arasında bazı şeyler söylerken, camlar da ona ayak uydurarak yavaş yavaş buğulanmaya başladı. Birbirine uzakça yerleştirilmiş, yerden yığma ceviz sehpaların çevresindeki vişne çürüğü rengi kadife koltuklarda güzel, çekici kızlar, şık oğlanlar, geçkin fakat alımlı kadınlar, yüksek dereceden emekli memurlar, çevredeki sefaretlerin sarı, beyaz, siyah görevlileri, bazen gecekondularından bir kabak çiçeği, nasılsa uğramış bir bıçkın ve daima elinde yabancı gazetelerle bir yazar otururlardı. Bu insanlar, belirsiz zamanlarda, fakat bilhassa ikindi üzerleri buraya gelirler, vişne çürüğü halıların üzerinde adeta sessiz yürürler, buldukları köşede fısıldaşır, konuşur, gülüşürlerdi.

Oturanlardan başka sanki kimselerin bilmediği bu yerde, her çeşit günün yıllardan beri bıraktığı izleri, birbirine uzak oturan bu yüzlerde görmek mümkündü. Bu yüzlerde daha ziyade, ya hiç hatırası olmayan yeni bir tanışmanın o anlık sevinci, ya da ne olduğu kestirilemeyen bir şeylerin

verdiği rahatlık vardı. Bu yüzler, içtikleri her yudum çay, duydukları her söz ve gördükleri her yüzde sanki çok önceleri unuttukları ya da yıllardan beri bekledikleri bir şeyi bulurlardı. Ceviz kaplama duvarlardaki, çerçeveleri röprodüksiyonlarından pahalı, resimlerin altındaki bu yüzlerin keder, sevinç ve hayretinin derecesi belli olmaz, o rahatlık maskesinin altında kaybolurdu. O maske yalnız kabak çiçeklerinde ve bıçkınlarda yoktu.

Adam aniden pikapta dönüp duran plağın fırılayıp havalandığını, yıllarca evvele dönerek gittiğini, Hacı Ârif Bey'in gırtlığını bıçtığını düşündü. Şarkı aslından çıkmış, ölüm döşeginde bir beste-kârın hezeyanları olmuştu. Etrafına bakındı, hiç bir yüzde memnuniyetsizlik göremedi. Fısıltılar, konuşmalar, gülüşmeler sürüyor, uzaktan uzağa göz süzen bir geçkinle bir oğlan bu bozuk şarkıyı kendilerine meze yapıyorlardı. Çevresinden öğrendi Adam. Pastahane hiçbir vakit domuz eti girmiş bir mutfağa bu kadar benzememişti. Önündeki çaya, çukolata ve pasta camekânlarına, garsona, resimlere, kristal aynaya baktı... Sephadaki beyaz gülü aldı, dizlerine koydu. O şarkı yoktu artık. Burada her şey o anlıktı ve başka şey yoktu. Bu insanlar şu kristal ayna gibiydiler. Ancak önlerinden geçenleri, önlerine konulanları, gösterilenleri görüyorlardı. Bir ayna gibi, ayna nasıl önündeki şeyin ardını göremezse, onlar da ayna gibi, hiç bir şeyin ardını göremiyorlar, önlerinden çekileni hemen siliyorlar, yok sayıyorlardı. Süslü çerçevesi aynayı nasıl

sarmışsa, daha geniş bir dünyayı alamazsa, onlar da öyleydiler. Süslü çerçeveler içinden, o çerçevenin sınırından dünyayı seyrediyorlar, sınırsızlıktan habersiz, yalnızca anı yaşıyorlardı. Burada her şey bir anlıktı...

Adam, soğumuş çaya dalgın baktı. «Hiç bu kadar gecikmemişti... Ne oldu?» Hesabı ödedi, kalktı. Dışarı çıktığında yabancı bir melodi başlamıştı bile. Elinde beyaz bir gül, şiddetle yağan yağmura girdi.

Şaşkınlıkla «Bu nasıl yağmur?» dedi. «Bereket mi, âfet mi?» Tanımaya çalıştı, çıkaramadı. Ne çocukluğunda, ne de sonraları görmediği, bilmediği, yaşamadığı bir yağmurdu bu. Yukarılara, hiçbir şey göremeden, sık sık, sessiz, serin bir su kütlesi halinde çevresini saran dünyaya, bu mahiyetini kavrayamadığı yağmurdan hayata baktı. Bugün dünyaya bir şeyler olmuştu... Ağarmış şakaklarından inen suların siyah deri perdesüsünün yakasından boynuna doluştuğunu farkedince ürpertiyle yakalarını kaldırdı. Bir eli cebinde, kendini yağmura bırakarak, çok defa birlikte yürüdükleri yana doğru gitti Adam... Otuz yaşlarındaydı. Ortadan uzun boylu, buğday benizliydi. Ne bu şehrin ne de bu insanların insanıydı. Dağdan kopup gelmiş hissini uyandıran vahşi havası, salonlarda yetişmiş intibamı veren ince ve ürkek halinin altında eziliyordu. Ağarmış şakakları, acılar ve sevinçler görmüş keskin, kara gözlerini anlaşılmaz güzellikte tamamlıyor, zaman zaman umut ve kahır bir arada taşıyan bu gözleri manalandırıyor. Bu anlayamadığı yağmurun altında kendisine bakanlara, bu olağanüstü güzellikteki yanıp sönen gözlere bakıp geçenlere aldırıyor, görmeden, hiç bir şey duymadan, yürüyordu.

Senelerce uzaklarda bir yerd... Anaların sütten kesildiği bir yazdı. Hava sıcak, kasıp kavuran bir alazdı. Orada belki bin kişiydiler. İlyas Hoca'nın duası kalabalığın gönlünden serin bir yel gibi esip geçmişti ki, «Harama uçkur çözmemiş bir er gerek» dediği duyulmuştu. Ahali susmuş, ses sadâ kesilmişti. Nihayet gerilerde bir yerde bir dalgalanma olmuş, Mustafa Hafız gözleri yerde, utanç ve hayranlık dolu bin türlü bakış altında, kurbanlık boğaya yürümüştü. Genç ve görülmemiş cüssede bir boğaydı bu. Siyah, simsiyçti. İri gözleri iki ışıldak gibi parlıyor, nemli burun deliklerinin hareketinden kararlı solumalar farkediliyordu. Atların sabırsızlığı, çocukların meraklı telaşı, büyüklerin gerilmiş sınırları onda yoktu. Sanki ilahi kudrete teslimiyetin bir sembolü gibi duruyor, zaman zaman eşeleniyor, güneş altında kavrulmuş toprağı tozuyor, vakarlı bir heybetle kalabalığı süzüyordu. Çocuklardan biri, zincirlerini şakırdatan boğayı işaret ederek, «Bak şimdi nasıl böğürecek» demişti. Ağzında sicağın verdiği bir yapışıklık gözlerinde merak ve korku vardı. Dört adam boğayı yıkışlar, ayaklarını bağlamışlardı. Mustafa Hafız, kible doğru mu gibisinden

bakmış, tekbir sesleri göklere yükselirken, bıçağın şavkı şimşek gibi çakmıştı. Taze kan güneşin altında buğularla alev gibi fışkırırken, genç boğa bir an çırpınmış, durmuştu. Çok beklemişti Adam, boğa böğürmemişti. İlyas Hoca asırlık hançeresinden çıkan canhıraş bir sesle «Ya İlahi kabul et, sabi sübyan aşkına» diye haykırmıştı ki göğün ne vakit karardığını anlayamadılar bile. Onca kişi ilk anda kalkan toz ve ayaklarından sıçrayan çamur içinde, Allah-ü Ekber nidâlarıyla birbirlerine karışmışlardı. Artık ovaya rahmet hakimdi..

Bu nasıl yağmurdu? Ne bardaktan boşanıyordur, ne çiseliyordu... bir yaz yağmuru, Nisan yağmuru, bir avanak ıslatan değildi. Kırk ikindinin zamanı değildi. «Ben adını bulurum, bereket de değilsin, âfet de...» Şehrin en eski meydanına doğru, ağır ağır, bu anlaşılmaz, ses vermeyen, renk vermeyen yağışı tanımak, geçmişi ile bu yağmur arasında bir köprü kurmak, hatta geçmişine yağmurdan bir köprü kurmak için, yürüdü. Bugünü anlamak, bugünü yaşamak için kâinatın aslı olan suyun içinde, iliklerine kadar ıslak, yürüdü... An meselesiydi, geçmişle gelecek arasındaki bağın kopması, an meselesi. Bir ipek tel aradaki, çelik bir halat değil ki... Hiçbirşey çare değil geleceklere. Gelecek, canı nasıl isterse öyle gelirdi. Geçmişte öyle olmuştu, uzun, bitmez sanılan sevinçler ve acılarla dolu geçmişte...

İlk nisanı farketdiğinde kaç yaşındaydı? Ellerinde meşe kazgıçlarla çığdemden gelen çocukların evin önünde çığdemleri bölüşürken kökü kopmuş birini düşürmüşler, önemsemeyip, kalmışlardı. Onlar biraz uzaklaşınca yerden kapıldığı gibi eve koşmuş, «Dedem! Dedem! Bak işte ilk çığdem, çığdem çıkmış, müjdesini isterim!» diye haykırmıştı. Dedesi onu kucaklamış, gülümseyip öpmüş, çığdemi sakallarına, gözlerine sürmüş, gelinden bir çay bardağı isteyip, ilk çığdemi her sabah ve akşam oturduğu pencerenin önüne, suya koymuştu. Dedesinin, müjdesine on kuruş verdiğini, sessizce birşeyler okuyarak «âmin» dediğini, yüzündeki sevinci on kuruşun beşine bir cep dolusu kırk leblebi aldığını hatırlıyordu... Kalan beş kuruşu ne yapmıştı?.. Kaç yaşındaydı? Birkaç gün sonra yağmurlar yağmaya başlamıştı. Ninesi, tek oğlunun ilk çocuğunu, «gülünü» şifalı sularla yıkamak için, evdeki bakır sınıleri avluya, büyük bakır kazanı da çörtenin altına koymuş, biriken nisan yağmurlarının suyuyla yıkamıştı onu... Gece olup da yataken, kayınatasının Hicaz'dan getirdiği, üzeri ayetlerle süslü küçük şifâ taşıyla duâlar arasında bir yudum yağmur suyu içirmişti... O tas neredeydi şimdi, ne olmuştu? Dedesini sonraki nisanlarda göremişti... Kaç yıl geçmişti?.. Artık, ne nisan yağmurlarıyla yıkanan çocuklar, ne de ilk çığdeme müjdelere veren vardı. Aradan neler geçmişti?..

Bu caddedeki hayata ne olmuştu? Yol üstüne resim dizen o adam neredeydi? Kaç kere is-

temiştii bir resim almayı... Nereye gitmişlerdi ya-
malı pantolonlu besili kızlar? Anneleri neredeydi,
yüzlerinde gülücüklerle onların peşinden sürük-
lenen babaları neredeydi? Simitçiler neredeydi?
Vitrindeki gelinliği o manken nereye götürmüştü?
Mavili, pembeli bebekler, o taşbebekler hangi ka-
ranlık dolapta ağlaşıyorlardı? Bu ağaçlar yeşildi,
maviydi gökyüzü. İnsanlar bu kaldırımlarla, bu
vitrinlerle içli dışlıydı. Bütün renklerin bütün ton-
ları, bütün tonların birbirine olan ışık farkları gün
ışığında, elektrik ışığında, bu caddede elbiseler
halinde, saçlar halinde, yüzler ve gözler halinde,
binbir türlü insan sesiyle, makine sesiyle, serçe
sesleriyle kaynaşır, dolaşır dururlardı. Bütün renk-
leri, sesleri, alı yeşili, moru... Sahi o mor elbiseyi
bir daha giymemişti. Dediğini yapmış mıydı? Ne
güzel yaraşmıştı, ne olmuştu?.. Bu nasıl bir gün-

dü? Yağmur yağıyor, ses vermiyordu. Sanki, mu-
hayyel denizlerin dibinde, bir ölü şehirde, belki
Atlantis'te bir caddede yürüyordu. Gerçek olup
olmadığını kestiremediği bu caddede kendisine
yalnız O'nu düşünmek imkanı veren bir anlaşılmaz
dünya kurulmuştu. Yalnız O'nu yaşasın diye, baş-
ka insanlarla kendi dünyası arasına sulardan bir
perde çekilmişti... Pılsını pırtısını toparlayarak,
Adam'ı ortalıkta yapayalnız bırakıp, çekip giden
hayat neredeydi? Saatler sanki milyarlarca, mil-
yarlarca saat geri alınmıştı da Adam, ebedizaman
denizinin üzerinde uçan, korkunç yalnızlığında, su-
ya düşen gölgesiyle eğlenen efsanevi bir ilâh gibi,
herşeyden haberli ve hepsinden uzak kalıvermiş-
ti...

O, sık sık «Bana yarını anlat» derdi. Anlatırdı,
Adam. Tezatlar, bilinmeyenler, umutlar yüklü ya-

YAĞMUR VE ŞİİR

Bahattin KARAKOÇ

«Bu yıl bu dağların karı erimez
Eser bad-ı sabâ yel bozuk bozuk»

Bu gece bu yağmur böyle yağarsa
Çırpınır çırpınır da içime konamaz şiir
Sabaha kadar döner dururum yataкта
Yorgunluk gözümde bir kirli nehir

Durmaktan kürek çekerim karanlık sularda
Ne gökyüzü görünür, ne de bir kıyı
Arada bir geçmişime dalar da
Dinlenirim uzaklardan düş payı

Beklemek ölümmüş, umurumda mı?
Bir gizli geçit ararım ışığa giden
Yağmur damlaları döverken camı
Sinyaller alırım batan bir gemiden

Köprüler zangırdar sular coştukça
Ben kendi içimde parçalanırım
Kara bulutlara gömülür dağlar
Benimse derimden çekilir sırım

Bir ihtiyar baykuş hep bana bakar
Doldurur gözlerime cam kırıklarını
Yağmurun saçları epekşi kokar
Kimse duymaz ruhumun hıçkırıklarını

Bu gece bu yağmur böyle yağarsa
Karanlıkta konacak bir dal bulamaz şiir
Alaca astarlı manzumeciler
Ateş yakarlar, oynarlar bir bir

Topla eteklerini da ötelere git.
Kara çadırını karşı dağa kur
Yürek Ferhat iken şiirin aşkına
İlk defa üşüttün beni ey yağmur

rını... Belki hiçbirşey yoktu yarında da yalnızca huzur vardı. Huzurun olduğu kesindi. Kaynağını gönülden alan ve gönül seferberliğine katılan insanların beslediği ebedî bir huzur. Bu huzuru kimse bozamazdı. İnsanoğlu huzurdan başka ne isterdi ki? Bugünü ihc anlatamamış, O'nun olmadığı yağmurlu bir günü hiç düşünmemişti... Böyle bir gün yoktu belki de, O'nsuz bir gün olamazdı. Uğruna arkadaşlarına, öğrencilerine, hemşehrilerine vedâ ettiği, en yakınlarını verdiği yarındaki vatanında, o vatanda geçecek bahtiyâr her anda O vardı... Bugünü de anlatsaydı keşke. O, gözleri gözlerinde, eşsiz tebessümüyle, biraz mahcup dinlerdi mutlaka... Böyle bir gün yoktu, ki, Adam ve yağmur vardı.

Sonra mektep yılları geldi aklına, sonra anası, babası, kardeşleriyle çektiği geçim sıkıntısı... Açlığı hatırladı Adam. Babasının nasıl çalıştığını, ailecek yaşadıkları bir bayram sevincini, okulu bitirdiğinde anasının gözyaşlarını ve hayır dualarını, mağlubiyetleri, galibiyetleri hatırladı... Hep, hep hatırladı. Kavgalarını, öğrencilerini, bu şehre gelişini hatırladı... O'nu nasıl gördüğünü, nasıl sevdalandığını... Bu yağmurdan yalnızlığın içinde, bu yapayalnız caddede... Kaybolduğunu zaman zaman çocuğun açılan kucağa atılışı gibi gelmişti o gün. Sessiz sessiz ağlıyordu. «...sen de yoktun yıkılmıştım...» Adam, «Ben ağlamayı bilmem» diye düşünmüştü. Bahtiyar vatana giden yolda sevdanın yeri olmamalıydı! Kaçmıştı, uzun bir zaman kaybolmuştu. «Herşey bitmiştir» diyerek döndüğünde, hiçbirşeyin değişmediğini açığa vuramadığı bir sevinçle görmüştü. Bahtiyar vatana giden yolda bir yalnız adamın ne işi vardı? Çocuk gülüşlerinden uzak bir vatanında bir tek bahtiyar olamazdı... «Ben ağlamayı bilemezdim» dedi, Adam. Mes'ud güldü... Yağmur yağıyordu.

«Korkuyorum.» demişti bir seferinde. «Anlattığın yarında bir yanlışlık, bir eksiklik olacak diye korkuyorum.» Bunları söylemek istemez bir eda vardı hâlinde. O hassas, o ince, o tedirgin hâlinde... Yıllardır anladığını sandığı gözlerle yeniden anlamak için, uzun uzun düşünmüştü, Adam. «Yanıldım mı Allahım?!» O'nun gözlerindeki geniş ufku, yüreğindeki korkusuzluğu, göğsündeki imânî, omuzlarındaki mes'ûliyet, her şey olacak bir eş lazımdı. Kahkahaları ve gözyaşları hayatı dolduracak bir eş... O günden itibaren vatanından sudan konuşurlar. Bir fikri değil, bir hayatı yaşatmak istiyordu Adam. Fikir çürüse de hayatı yaşatmalıdır. O günü yeniden yaşadı.» Bugünkü gün başlamıştı zaten... Hiçbirşey birdenbire ortaya çıkmaz, bir kısmını biz hazırlarız yavaş yavaş, bir kısmını kader! Bu yağmur da bir işarettir mutlaka, ben farkedemedim... Leylâ'nın Mecnûn'dan farkı ne ki? Kim demiş, «Leylâ az sevdi» diye Leylâ, kara kuru, zayıf bir kız, ipince. Mecnûn'un ardından gönlünce koşmadı...» Düşündüklerine güldü, Adam.

Bugünkü yokluğu o gün başlamıştı zaten. İki sevdalı ruh, telaş ve ürperişlerle birbirini kucaklasa da, iki genç vücut gözler ve ellerle birleşse de, diller birbirini anlamayan iki ayrı lisanı konuşuyorlardı. Sanki, kudurmuş bir köpeğin saldırısına uğrayan bir çocuğun başına toplanmış yüzlerce kişinin köpekten yanamı, çocuktan yanamı olduğu, belli olmayan boğuk çığlıkları arasında birbirini farketmiş iki kişi gibi, uzaktan bağıırıyorlar, işaretliyorlar, ama birtürlü anlaşamıyorlardı. Bu toz duman, bu hırıltı, bu kan, bu feryat fığan, bu salya köpük, bu kahkahalar, bu itişip kalkışma yüzünden birbirlerine yaklaşamıyorlardı... İkişi de öylece kalakalmıştı.

! Kız için çiçek, çiçekti işte. Bir hatırlamanın, bir gönül almanın aracıydı. Renkti, koku bile değildi. Adam için ise, hâlâ dağlarda açan, küçük tepelikleri süsleyen çiğdemlerdi, Öksüz Ali'lerdi, yabancı güllerdi; dedesiyle geçen çocukluğuyla! Yağmurlar zamanlı zamansız yağmazdı, sebepli sebepsiz gelmezdi. Yağmurlar, bazen afet, bazen bereket, insanımızın gönlünde hasretti, nihesiyle geçen çocukluğuyla, rahmetti.- «Buldu adını, sen rahmetsin.» dedi yağmura... «Sen rahmetsin, bütün çocukluğun, bütün hayatımsın!..»

Yağmur ses vermeye başlamıştı artık. Nisan yağmurlarına, Kırk İkindilere, bütün yağmurlara benzeyordu. Önünden ıslak kanatlarıyla bir kaç güvercin acemice kalktılar. Şehrin dumanından kurtulmuş sevinç ve telaş dolu serçe sesleri geldi bir yerlerden, Caddenin kenarından akan sular irili ufaklı artıkları toparlamış götürüyordu. At kestaneleri, akasyalar, cılız çınarlar yıkanmış, tabii renklerini giyinmişlerdi. İnsanlar yine otobüs duraklarına koşuyorlar, şemsiyelerini açıp kapatıyor, kimi heyecanla kimi kayıtsız konuşuyor, yürüyor, bekliyorlardı. İşte şu oğlanla şu kız, şu kadınla kocası, şu üşümüş çocuk, şu otomobiller, şu neonları yanan dükkan eskisi gibiydiler. Evet, yağmur dirilişti. Artık yağmur, hayatla kendisi arasında bir perde olmaktan çıkmış, hayatın bir parçası olmuş, O'nu almış hayatın tam ortasına koymuştu. Yağmur dirilişti.

«Beni kim anlar en doğru şekilde? Kim sever beni pazarlıksız? Bana en güzel Türkçeyi? Bu sağanağın her zaman Nisan yağmurlarına, Kırk İkindilere, bütün yağmurlara benzeyeceğini, çok uzak yaylalarda çiğdemlerin, Öksüz Ali'lerin, yabancı güllerin açmaya devam ettiğini, yine yağmur dualarına çıkıldığını, yine çok uzaklarda şifa taşlarıyla Nisan yağmurları için kara gözlü oğlan çocuklarının bulunduğu beni kim inandırabilir? Ve kim inandırabilir beni, hayatın her şeye rağmen devam edeceğine? Ve yarındaki vatanında insanların bahtiyâr olacağına?..»

«Anne! Anneciğim benim!..» dedi, Adam. Gözleri ıslık ıslık, göğsünde bir çocuk kalbi, yürüdü... Elinde yağmurdan perişan olmuş beyaz bir gül vardı!..

MEVLİDİ ŞERİF

Nurettin DOĞAN

XV nci Yüzyıla, İslam Dünyasının büyük kur-tarıcısı ve onun ebedi koruyucusu; aynı zaman-da, koca Türklük âleminin son kalesi olan Ana-dolu Türkleri, ufuklarında kara perdeler çekil-miş olarak giriyorlardı.

Bütün Türkleri bir bayrak altında toplayarak Asya Kitasında sözde «Tek liderliğe» oynayan Aksak Timur, olanca dehşetiyle ortalığı kasıp -kavuruyor; 1402 Ankara yenilgisiyle birlikte esir düşen Yıldırım Beyazıt Han'ın ölümünden sonra başsız kalan bu necip millet, kurt önündeki sürü misali, köşe-bucak kaçışacak delik arıyordu...

Bu milli felaketin hemen ardından, Osmanlı tarihçilerinin «Fetret Devri» diye adlandırdıkları Şehzadeler mücadelesi başladı. Fırsattan yarar-lanmasını bilen ezeli düşmanlarımız, «Türk'ü Türk'e kırdırma» kozlarını görülmemiş bir usta-lıkla uygulama alanına koydular. Öyle ya, taa Selçuklu İmparatorluğu dönemindenberi birçok defalar tekrarladıkları Haçlı Seferlerinde elde edemedikleri neticeyi, «Hazırlop bir lokma» ha-linde yakalama imkanını bulmuştu Batı'nın ehli-salip zihniyeti...

Bütün bu olumsuz siyasi ve sosyal şartların üzerine, bir de, talihsiz Sultan Yıldırım Beyazıt Han'ın oğullarının amansız saltanat hırsı ekle-nince, Anadolu Türkleri, yıllarca süren kan, kin, nefret ve kargaşa kokan bir dönemin içine gir-miş oldular.

Geçirilmekte olan bu keskin dönemecin bo-yutları gerçekten de çok büyüktü. Korkunç alevli bir darboğazın girdapları arasında yavaş yavaş eriyor; bir sabun kalıbı gibi küçülüyorduk gittik-ce... Parçalanma, yıkılma değil, belki de, cihan tarihinden ebediyen yok olma tehlikesiyle karşı-karşıya bulunuyorduk. Eski deyimle, tam bir

«Hayat-Memat» mücadelesiydi bu. Aleyhimizde tertiplenecek hertürlü hainane cinayetler için zaman ve zemin oldukça elverişliydi. Tüm bu nedenlerle bu yıllar, milli tarihimizin en acıklı sayfalarını teşkil ederler.

Bu dönemde, devlet gibi, manevi cephe de başsız kalmıştı. Her tarafta ayaklanmalar, soy-gunlar, vurgunlar ve katliamlar birbirini takibet-mekteydi.

Taa o zamandan, komünist ilkelere bağlı bir şeyh olmakla tanınan ve «Sultanlık» davası-na kalkışan Simavnalı Şeyh Bedreddin ve mü-ritleri, dıştaki yıkıcı faaliyetlere paralel olarak, iç-te de muzır ve zehirli propogandalarına olanca güçleriyle devam ediyorlar; para ile tutulmuş vaizleri vasıtasıyla mukaddes mabedlerimizde kutsal saydığımız herşeyin aleyhinde atıp-tutu-yorlardı. Bugünkü anarşistlerin gedikli ağabeyleri olan Börklüce Mustafa ve Torlak Kemal gibi asiler yer yer başkaldırdılar Anadolu'nun özbağ-rında kopan bu başıbozukluk içinde birliğini ve dirliğini kaybeden millet, «KURTULUŞ» için ilâhi bir mucizeyi büyük bir istek ve arzu ile bekl-i-yordu.

İşte bu elem ve ızdırap dolu yıllarda, Yıldırım Beyazıt'ın Bursa'daki Ulu Camiinde imam olarak görev yapan ve içinde bulunduğumuz bu korkunç manzarayı iman ve vecd dolu köşesinde derin bir üzüntüyle seyreden SÜLEYMAN ÇE-LEBİ (Ölümü : 1422) de bu ilâhi müjdeyi hasretle bekleyenlerden biriydi.

Fakat, O, yalnızca beklemekle kalmıyor; mil-letin manevi bütünlüğünü sağlayacak olan büyük bir teşebbüse de herkesten önce koşuyordu. Kal-bindeki saf ve temiz milliyetçilik duygusuyla, sa-mimi ve içten gelen dindarlığının ortak ürünü olan Mevlidi Şerifi (Asıl adı : Vesilet-ün Necdet), işte bu sırada yazdı. (1409).

«Ozan dili çevik olur.» demişler atalarımız ama, bu söz bile yetersiz kalır Süleyman Çe-lebi'yi anlatmakta. «Hem ÇEVİK olur, hem de ÇELİK olur.» deymi daha uygun düşer O'nun için... Gerçekten de, sade dili, tabii anlatımı, ve kendine özge titrek lirizmi ile, manevi birliğe susamış gönüllerdeki elemli duyguyu terennüm eden; maddeten olduğu kadar, manen de çök-meye yüz tutmuş bir milleti bu acıklı vaziyetten kurtarmaya muvaffak olan dini ve edebi bir şaha-serdir Mevlid...

Mevlid, bizim için sadece dinî kurtuluşumu-za rehberlik eden sıradan bir eser değil; Türk Milliyetçiliğinin, Türk deha ve azminin köprü taş-larından birisidir de aynı zamanda.

Kutsal bir davanın ve hisle karışık ateşli bir ülkünün heyecanı ile kaleme alınan Mevlidi Şe-rif'in yazılması tamamlanarak elden ele, camiden camiye dolaşmaya başlamasından sonra, Anado-lu'da, nifak tohumlarının kökü kurumaya ve boz-guncu propogandaların sonu gelmeye başladı...

Öyle ki, Osmanoğulları arazisi üzerinde tekrardan kurulan birliğin siyasi ve askeri cephesini Çelebi Mehmet'in kılıcı sağlamışsa; dini ve manevi cephesini de Süleyman Çelebi'nin ölümsüz eseri Mevlidi Şerif sağlamıştır.

Söğüt ve Bursa dolaylarında yepyeni bir cihan imparatorluğunun temelleri atılıyorken bir yandan; bir yandan da, Bizanslı'dan Selçuklu'ya, Selçuklu'dan Osmanlı'ya, Osmanlı'dan Moğol'a, Moğol'dan Beyliklere ve oradan da Fetret Devrine doğru asırların omuzuna basarak çağdan çağa atlamalarla durmadan gömlek ve kabuk değiştiren Anadolu'nun bu sancılı günlerindeki İman ve İhlas Atlasının en önemli nirengi taşlarından birisi olduğu için kutsallaşmış ve anılaşmıştır Mevlid!..

1400'lü yılların başında Anadolu, Ahmet Yesevi Hoca'nın manevi bayrağının Kutsal Emaneti altında idi. Yüzlek imanlılarla, ilahi aşk volunda cenge, cüdale pervasızca koşanların yaygın bir savaş alanıydı Anadolu... Üsküdar'dan Horasan'a, Suriye çöllerinden Kafkas eteklerine kadar yayılan illerde (Diyarı Rûm'da) tekkelerin, dergahların, babaların, Dervişlerin, Erenler'in, Abdalların manevi sancakları dalgalanıyor; gönülleri coşturan dualarla, niyazlarla, zikirle, yankısı semalara yükselen ilahi ve nefeslerle, Hoca Yesevi'nin vasiyetine uygun bir şekilde yeni yeni kurtuluşların, tesellilerin, tecellilerin ve yücelişlerin temelleri atılıyordu durmadan...

Sirtında hırkası, omuzunda heybesi ve elinde âsâsından başka birşeyleri bulunmayan bu maneviyat âleminin erleri Mevlânâ'nın, Yunus'un, Hacı Bektaşî Velî'nin eserleri gibi, Merhum Süleyman Çelebi'nin Mevlid'i de, asırlarca süren savaşların ve isteklerin ötesinde, bir zafere samsamışlığın taçlı âbidelerinden birisidir ki, çisil çisil bir yağintiyle, hem de Anadolu'da İslamın ve imanın yıkılmaz kaleleri olmuşlardır. Eğer bugün surlarımızda Türk Bayrağı dalgalanıyor, sanlı sancaklarımız burçlarımızda gururla haykırıyorsa, işte bütün bunları bu kutsal değerlerimizin manevi varlığına borçlu bulunmaktayız.

İnsanoğlu, yeryüzündeki yaratılmışların en sereflisidir. Yani, dinî bir deyişle: «Eşrefi Mahlûkât» tır.

«Haktaâla cün yarattı Âdemî,

«Âdem ile müzeyyen kıldı âlemi!..

Diyan Süleyman Çelebi, (Yüce Allah'ın, yeryüzünü yarattıktan sonra insanı yarattığını ve onunla yeryüzünü süslediğini...) çok şairane bir dille anlatmaktadır ki, Mevlid'in birbirinden üstün birçok meziyetlerinden birisi de, onun bu insan-çıl: bu derleyici, toparlayıcı, bütünleştirici ve bu aska susamış gönülleri «Muhammed Sevgisi» aibi ulu bir pınarın etrafında kümelenendirici özelliklerinden gelmektedir.

Daîmi bir barış ve özgürlük içinde yaşama özlemiyle tutuşan Anadolu Halkı, siyasi istikra-

SEVDA DÜNYASI

Kendinde kusur arasın güzeller
Sen varsın zaman aynasında
Sevmedi hiçbir yürek, bizimki gibi
Yaşanmadı böyle bir aşk
Sevda dünyasında

Seven iki yürek, iki beşik
Geceleyn uykusuz, gündüzün halsiz
İkizler örneği büyüdü bu sevda
Bir nazar olmasın Tanrım
Mutlu günler eşigindeyiz

Arif EREN

rını yitirdikçe, Mevlid'in manevi birlik ve beraberlik sancağının kanatları altına sığınmakta bulmuştur öz tesellisini...

Mevlid'in birbirini tamamlayan bu eşsiz vasıflarıdır ki, onu ölmez bir eser haline getirmiştir. Bugün, kutsal ve edeb eserlerimiz arasında çok seçkin bir pırlanta gibi yükselen ve hususi merasimlerle okunan Mevlid'in yazarı Süleyman Çelebi, Türklüğün kalbinde unutulmaz bir yer kazanmanın lezzetini tatmış ender büyüklerimizden birisidir...

Mevlid, Peygamberimizin doğumunu kutlamak için Osmanlılar devrinde yazılan ilk eserdir. Bu tarihten sonra, başka başka şairler tarafından daha (30) dan fazla Mevlid yazılmışsa da, hiçbirisi de onun kadar kök salamamıştır toplumumuzun vicdanında... Bunun sebebi ise, onların, bu aziz milletin engin ruhunu tam anlamıyla kucaklayamayışından ve tatmin edemeyişindedir. Çünkü, büyük eserler, büyük adamlara benzerler ki, onlar da büyük davaların, büyük olayların, büyük siyasi ve sosyal çalkantıların sonunda meydana gelebilirler ancak... Mehmet Âkif'in, Çanakkale Zaferinden sonra «ÂSİM» ı, Kurtuluş Savaşından sonra «İstilâ Marşını» yazması gibi, Süleyman Çelebi de, «Fetret Devrinin» o bilinen fırtınaları arasında Mevlid adlı ölmez şaheserini vücuda getirmiştir.

Mevlidi Şerif, işte tüm bu tarihi, millî ve dinî öneminden dolayı en kıymetli eserlerimizden birisi olarak kalblerimize sinmiş; her müslümanın evindeki kitaplıkta, KUR'AN dan sonra ikinci sırayı süslemesini bilmıştır.

Sayfalarda Kalan

Dursun SELİM

6 MAYIS

Bugün yine İstanbul'un havası bir garipti. Öğleden sonra koyu bir karanlık kapladı her yanı. Sis desem, değil... Sanki geceymiş gibi karardı hava... Sonra alabildiğine hızlı bir sağanak, ansızın başlayan gökgürlemeleri, şimşek çakmaları ve zaman zaman sertleşen rüzgâr. Üç arkadaş yürüyoruz... Acelesiz... İslanmaktan şikayet eden Mustafa'ya «Bu yağmuru yiyen bir ay hiç sinirlenmez» diyorum. Sinirlere birebirdir bu sağanak. «Daha etkisi başlamadı herhalde» diye söyleniyor. Hava böyle olur da etkilenmez mi insan, üçümüz de yalnız kalmak istediğimizden birer yalan uydurup ayrılıyor. Sonra köprüde karşılaşıyoruz tekrar. Onların ikisi daha önce buluşmuşlar.

7 MAYIS

Günlerin böyle gayesiz başlayıp gayesiz sürüp gitmesi bıktırıyor insanı. Okul da tat vermiyor. Belki haksızlık ediyorum; yaptığım hiçbir şey gayesiz değil ama bir eksiklik var. Bir eksizlik, ne olduğunu bir türlü çözemediğim fakat hep hissettiğim bir eksiklik...

15 MAYIS

Neredeyse gün batacak. İçimdeki sıkıntının sebebinin çözemedim halâ. Havanın kasvetinden desem, değil... Çünkü

dün hava güzeldi. Yine de kalbim cenderede gibiydi. Bu yüzden kaç arkadaşımın kalbini kırdım. Şimdi Kaska'da yalnız başıma oturup nargile içenleri seyrediyorum. Aklıma birden gelen cümleler dudaklarımdan mırıltı halinde dökülüyor: «Bize burada insan muamelesi yapmıyorlar, hatta hayvan muamelesi bile yapmıyorlar. Bütün kış boyunca donduk. Arkadaşların çoğu hastalandı. Sana bu mektubu tahliye olan bir arkadaştan göndermeliyim.» Canım sıkılıyor, kalkmalı, şu telaşlı insanların arasına karışmalı yürümeli...

16 MAYIS

Osman Çeviksoy'un Tutuklu Yürek isimli kitabını ikinci defa okudum dün gece. Her hikayede içinde bir şeyler titredi. Cümleler yeniden ışıladı... Ve sevindim... Sonsuz sevindim. Öyle ya Nizâm öğretmenin yüreğinin tutuklu oluşuna çare aramadan bulmalı ilk önce. O'nun yüreğini öğrenmeli değil miydik?... Deli Eşref'leri defterimizin bir yerlerine kaydetmeden nereye gidecektik?... Odacı Yusuf ve Kapıcı dertleri ve gururları bizim olan insanlar değil mi?... Güzell!... Ne kadar güzel!.. Bu yeni soluğa nice soluklara yol açması dileği ile selam!...

17 MAYIS

Bu günlerde arkadaşlarla

hep üstünde konuştuğumuz bir şey vardı. «Batıyı ille de tanımak zorunda mıyız?...» Türkmən Yayınevinde bir kaç arkadaş oturmuş konuşuyoruz. Konu Durali Yılmaz'ın Doğuş'un Mayıs sayısındaki yazısı... Arkadaşlardan birisi «Batı romanını çok iyi biliyor» diyor. Biliyor ki oturup üstüne inceleme yazısı yazmış. Konu, Batı romanı üstünde fazla durmuyor. Yılmaz'ın yazısının son bölümünde söylediklerine geliyor. «Eğer bu sözler atlanmayıp hakkıyla değerlendirilirse uzun tartışmalara yol açar» noktasında fikir birliğine varıyoruz. Vardığımız bir diğer neticede şu : Batı'yı okumayı ihmal etmemeliyiz...

19 MAYIS

«O'na ne söyleyebilirim?» Bu soru sabahtan akşama kadar beynimi kemirip durdu. Tatilden faydalanıp Beyazıt'a çıkmadım. Orda burda akşamı ettim. Bir yandan da düşünüp durdum : «O'na ne söyleyebilirim?» Oysa mutlaka yazmam lazımdır. Yazmamak daha kötü. Ama O'na ve diğerlerine olsun her yazmam gerektiğinde aynı sıkıntıya düşmüşümdür. Sanki, onların yanında olmayışım, elimi kolumu sallıyarak burarda dolaşmam kabahat gibi gelmiştir bana... Ve kalemi elime almama hep bir ezilik mani olmuştur.

Akşam köprü altındaki kahvenin önüne, denize bakan yere oturuyorum... Çok dolaşmıştım; yorulmuş olmalıyım... Değişik bir şey yapma ihtiyacı nargile içmeye zorluyor beni, içiyorum denemez ya! Neyse... Bu arada bol bol çay içip etrafı ve denizi seyrediyorum. İçeriden sarhoş bir kadının sesi, zaman zaman televizyonun sesini bastırarak duyuluyor. Kadın, artık iyice pelteleşip, cıvıklaşan sesiyle herşeye küfrediyor... Bir ara kulağı bir banka reklâmına çalınmış olmalı ki daha bir bağıırıyor. Aman yarabim, ne küfürler!... Merakımı

yenemeyip bakıyorum. Otuzbeş yaşlarında öyle pek çirkin denemeyecek mavi elbiseli bir kadın ,en hoşede tek başına oturmuş, bira içiyor. Kalkıp Eminönü'ne doğru yürüyorum, rahatım... Mektupta kadını anlatacağım... Ettiği küfürleri...

23 MAYIS

Ne zamandır duymadığım bir heyecan dolduruyor içimi. Osmanağa Cami'nin önünde öğle vaktini bekliyoruz. Namazdan sonra Gün Bey için mevlût okunacak.

Nihayet mevlût başlıyor. Allahım dayanılır bir şey değil bu. Camiyi dolduran kalabalık O mahşeri kalabalığı hatırlatıyor.' Gün Bey'i ebedi yolculuğuna uğurladığımız günü. Gözlerimi kapatıyorum, kalabalık beynimin içinde... Kulaklarımda dinmek bilmeyen bir uğultu... Nihayet dayanamayıp çıkıyorum. Denize doğru yürürken aklıma o garip soru geliyor: «Acaba Gün Bey şu dalgaları görmek ister miydi?...» İşte tam bu gün, buradan... Yahut dün memleketimin başka bir kıyısından... Ne denir, ne denebilir?... Allah (cell. celaluhû) O'nu ve diğerlerini cenneti ile mukafaatlandırısın ve daim inananların yardımcısı olsun.

29 MAYIS

Güneş doğmadan çıkıyorum evden. Güneşin doğuşunu Kabataş'tan seyrediyorum. Kararım bugün İstanbul'a yabancı kalmak. Bu kararla otobüse biniyorum. Trafik tıkanıyor, iniyorum... Yollar, vasıtalar insan dolu. Köprüde içki kokusu bu saatte bile denizin kokusunu bastırıyor. Sabahın erinde sarhoş insanlar görüp şaşırıyorum... Daha önce dikkat etmemiş olmalıyım. Eminönü'nde Yeni Camiin avlusunda, güvercinlerin eksikliğini hissediyorum. Sahi bir çoğu zehirlenmişti. Sağ kalkanlarda artık gelmiyor olmalı.. İki simitçi küfürleşerek kavga ya tutuşuyorlar, geçenler du-

rup seyrediyor, kimse ayırmıyor. Derken kavgacıardan birisinin ağzında kan... Bir belediye zabıtası gelip tekmeleyip tokatlıyarak ayırıyor, çocukları. Sirkeci'ye doğru yürüyorum. Biraz önümde yürüyen orta yaşlı kadının yanına aniden yanaşan gençten birisi kadının çantasını kapıp fırlıyor. Kadın korkuyla bağılıyor. Bir gazete bayinin önünde oluyor bu. Gazetecide kaçan gencin arkasından koşuyor. Durup seyrediyorum.' Gazeteci genci daha yoldan karşıya geçer geçmez yakalıyor. Kolun-

dan tutup getiriyor. Kadına çantasını veriyor. Kadında, dualar teşekkürler... Genç kolunu kurtarmaya çalışıyor, bir yandan da ağlıyarak yalvarıyor: «Karnım aç ağbi. Aç olmasam valla yapmazdım.» Gazeteci yüz lira veriyor gence. Bir daha görmeyim diyerek bırakıyor. Genç de gidiyor, kadının gittiği yöne... Yürüyorum... İnzibatlar saçı çok kısa birisini çevirmişler nüfus kağıdına bakıyorlar.

İşte böyle, 29 Mayısı da İstanbul'da yaşadım. Her günkü gibi.

YENİDEN

Gün gelir
Erir dağlardaki kar
Doruklardan bir sel kopar
Sis dağılır
Aydınlanır yamaçlar.

Bir iftar vakti
Dal boylu yiğidin
Düştüğü yerde
Dualar bereketi
Bir gül açar.

Çıkar gelir
Yıldızlar altında düşünen
Ateşleri sönmüş çobanlar
Uzadıkça uzar gölgeleri
Elleri dağlar kadar
Yeniden
Yalımları göğü tutan
Ateş yakarlar.

Bayram Bilge TOKER

BİR ÖĞLE TATILI

— HİKAYE —

H. Avni YÜKSEL

Bu şehre geldim geleli perşembe günlerini sevmez oldum. Daha evvelde salı günlerini sevmezdim. Geldiğim şehirde mahalle pazarı salı günü kurulurdu, burda ise perşembe. Ne yaparsın ki, yılanın sevmediği ot gelir deliğinin ağzında bitirmiş. Böyle olmasına rağmen aybaşlarında perşembe pazarlarına pek aldırış etmem. Diğer perşembelere rağmen filem cebimde değildir, eve doğru adımlarımı daha bir istekli atarım. Kapının ziline daha bir kuvvetle basarım; uzun uzun. Yüzümde memnun bir yorgunluk, açılan kapı ve boynuma sarılan oğlumla «yorulmuşsun» diyen karım ve pencerenin önünde pazarı seyreden ananın «hoş geldin» sesi.

Başkaları için nasıldır pek bilmem ama ayın ilk günleri bana çok kısa gelir. Hemencecik geçiverir bu günler. Bu su içimdir ya da bir nefeslik gül kokusu, alından sarısından.

Aralık olan kapıdan sessizce mutfağa süzuldüm. Karım gözleri yaşlı,

— Nerede kaldın, diye karşıladı. Soğan doğruyordu, sebebinin bildiğim halde sordum.

— Ağlıyorsun?

— Soğandan, çok acı.

— Ha, öyle mi, ben de birşey var zannettim.

— Çocuk geldiğini farketmesin diye kapıyı açık bıraktımdı..

— Niye?

— Niye olacak, sabaktan beri pencerenin önünde senin yolunu gözlüyor. Tutturdu balık da balık.

— Bırak şimdi onu da bana birşeyler hazırla, işim var hemen gideceğim. Karım soğandan yaşanan gözlerini silerken.

— Paran varsa şurdan bir kilo balık alda hemen kızartıvereyim.

— İşim acele dedim. Hem bugün ayın kaçını biliyor musun?

— Ben biliyorum ama onu git de oğluna anlat.

Suratından düşen bin parça, yüzüme bakıyor. Cevap vermiyorum. Torbadan çıkardığım ekmekten bir parça koparıyorum fakat boğazıma takılıp kalıyor, yutkunuyorum. Rengimin sarardığını hissediyorum, ellerim titriyor. Kopacak fırtınayı farkeden karım bu sefer alttan almaya çalışıyor,

— Anennen de birşey yemedi, seni bekledi.

Bilerek ezdiğim otları tekrar kaldırmaya çalışıyorum, içimde biriken sıkıntıya inat. Karıma,

— Maaşlar artacakmış, diye bir müjde veriyorum. Sevinmiyor :

— Aybaşında alacak, dedim. Aybaşı ne zaman gelecek diye soruyor. Ya o zamana kadar balık biterse. Sabahtan beri bir işe elimi vurmadım onun zırlıtısından.

Aybaşı, oğlumun dilinden düşürmediği sözlerden biri. Bütün dünyası bu iki kelime üzerine: «Babacığım bisikleti aybaşında alacaksın değil mi» veya ««Şu aybaşı da ne kötü adammış, hiç gelmiyor.» Oğlumun günlerce yolunu gözlediği o aybaşılarını ben çarşıda karşıyorum ve bir türlü eve getiremiyorum : «Aybaşını gördüm de oğlum, işi varmış eve gelmedi. «Selâm getiriyorum ondan, haber getiriyorum. Aybaşıları bir «Godo».

«Ya babam gelene kadar balık biterse». Aslında yediğinden de değil. İştahsızlıktan bir deri bir kemik. Pazar oldumu pencereye yapışır kalır.

Bu evi niye kiralamam diye çoğu zaman pişmanlık duyarım. Çarşının içiymiş.. Şehrin en ucunda olsaydı keşke. Üç odalı bir hapisane. Ne bahçe ne de balkon. Korkuluksuz, dar merdivenler, susuz selsiz bir hücre; karımın çilesi. İçerisi yağmurlu günler bir göç evi gibidir. Kilimler toplanır, divanlar ortaya çekilir, ellerimizde bez ve leğenler tavan ve pencerelerden içeri saldıran yağmur sularıyla boğuşuruz her defasında. Arkasından yeni ev aramaları, kirlenen yerlerin badanası ve benim taşınmamak için kırk dereden getirdiğim sular: «Şunun şurasında ne kaldı hanım, biraz daha dişini sık»... Yılların özlemidir tek katlı, önünde ufak bir bahçesi olan küçücük, beyaz badanalı bir ev ve ömür törpüsü dür kooperatif evleri.

Gerçekleşmeyen arzu; dünyanın en ağır yükü, bir çocuk için dizgini mümkün olmayan azgın bir at.

Kızgın ve aceleyle karıma bakarak,

— İki kadın bir çocuğu kandıramadınız mı? Karım gücenik,

— Bilmez gibi konuşuyorsun.

Bilmez olur muyum hiç, sözün gelişi işte. Büyüyünce zeki olacakmış konu komşu böyle diyor. Eğer çok soru sorulmakla zeki olunuyorsa iyi. Nereden bulur, nereden çıkarır o kadar şeyi, cevap vermekten dilim tutulur, ağzım kurur, tek küsmesin, ağlamasın diye: «Babacığım aybaşı ne zaman gelecek», «— Daha çok var oğlum»— «— Yatıp kalkacağız, bir daha yatıp kalkacağız o zaman mı gelecek?», «— Evet yavrum», «— Ama babacığım...», uzayıp giden sorular ve yorgun, yalan cevaplar. Bazan kendi kendimden iğrenirim, bu yalan niye, bu kadar küçülme nive, diye.

Başım âdeta kaynayan bir kazan. Karımın ne dediğini, içerden gelen oğlumun sesini duymuyorum, ya da duymak istemiyorum. Kulakla-

rımdaki uğultu, beynimi delen matkabin gürültüsü mü anlayamıyorum. Ocakta fokurdayan tencereden püsküren buhar, burnuma kapuska kokusunu getirince öğürecek gibi oluyorum,

— Yine mi kapuska? Hanım suratıma bakarak,

— Ne istiyordun?

— Ne bileyim işte, pişirecek başka birşey bulamadın mı?

— Mutfak tamtakır.

Müsrif kadın, diye geçiriyorum içimden. Sanki biraz daha idareli olamaz. Karım susuyor. Belki de karşılık vermemek için oturma odasına geçiyor. Ferahlar gibi oluyorum, «neyin müsrifliği» diyorum kendi kendime. Bir aydır eve giren ne, düşünüyorum fakat aklıma birşey gelmiyor.

Zamanım azalmıştı. Müdürden laf işitmek istemiyordum. Gerçi bu zamana kadar birşey dememişti ama, o bakışları azardan da öte bir kamçı şaklaması gibi çarpıyordu insanın suratına. Karım gücenmiş olmalıydı. Gecikince seslenmek istedim fakat tıkırtı bile yapamıyordum. İçeriye de geçmem mümkün değildi. Oğlumdan korkuyordum, âdeta kaçıyordum ondan. Çaresiz cebimden hesap defterimi çıkararak şuarsuzca karıştırmaya başladım. Hangi sayfada ne kadar, ki-me borcum vardı hepsini ezberlemiştim. Kooperatife yatırdığım taksitler boy boy uzun kuleler oluşturmuşlardı.

Yok şunlar daire almış, yok bunlar kooperatife girmiş. Neden çocuğum gün boyu pencere önlerinde yutkunup duraydı. Kısacık yorganda biraz daha büzüşmekten, ayakları birazcık daha kısmaktan başka ne yapılır. Hayat ateş pahası, fiatların ardından yetişmek mümkün değil. Tek maaşla hem taksit ödeyip hem de ev geçindirmek ancak bu kadar oluyor işte.

«— Etme hanım, maaşın yarısını taksit olarak verince ne yeriz ne içeriz.»

«— Olsun, bir kuru ekmek yeter bize.» Olmuyor işte, bir kuru ekmek yetmiyor. Neden gzmeye gitmediğini, misafirden kaçındığını bilmiyorum sanki. Üzerindeki elbiselerin en tazesinin üç yıllık olduğunun farkında değil misim sanki. Bilmiyorum ama aldırış etmiyorum. Lisansı hâl sâze gerek göstermiyor. Söz eski günlerden, nişanlılık döneminden açılınca gözleri dolu, dolu olur. O zaman gözlerinden dökülen yaşlar kurumuş havâller, mor menekşeler gibidir. Ürkek, kaçamak, hüzünlü.

Kendi kendimle hesaplaşmadan, geçmişin beni yargılamasından korkuyorum, ve üşümüş gibi titriyorum. Karım içeri giriyor,

— Çocuk hâlâ yolunu gözlüyor. Susuyorum.

— ...

— İlla da hamsi, diyor.

— Bayatmış deyin, kokuyor deyin.

KISA HİKÂYESİNİN ŞEKİL VE GELİŞİMİ-II

R. J. KİLCHENMAN
Çev. S. K. TURAL

● KISA HİKÂYESİNİN TARİFİNDE UNSURLAR

Tarihi bakımdan «kisa hikâye», Doğu ile Batı arasındaki kültür etkileşiminin meydana getirdiği ve bu karşılıklı etkilerin aynı zamana rastladığı milletlerarası bir «şekil»dir. Eğer biz «kisa nesir» şekli hakkında estetik çalışmaların ve yapı analizlerinin olmadığı ortaçağ ile, XIX. yüzyılın başına kadar olan zamanı dikkate almazsak, daha sonra göreceğimiz gibi, «kisa hikâye» kavramının aklı getirdiği tariflerin, çoğunlukla, dış belirtilerle yetindiklerine şahit olacağız. Genel olarak «kisa hikâyenin Amerika'da doğduğu; hem

tercüme edilmiş adının —İngilizce short story'den— hem de şeklinin Amerika'dan alındığı tekrarlanmaktadır. Bu türün varlığı, çoğunlukla, Avrupalı yazarlar için örneklik etmiş ve kullandıkları şekilleri bütün dünyada taklit edilmek üzere «numûne» olarak gösterilen Poe, Hemingway ve biraz da Faulkner'e atfedilir. Umumiyetle kısa hikâyenin ilk örnekleri; tarihî, sathilliği kısaltılmışlığı küçümsemiyor, aynı zamanda «kisa hikâyenin «şekil», «yapı» özellikleri de hor görülüyor.

Amerika'da bu güne kadar epik ifadenin çeşitli şekilleri

yalnızca uzunluklarına göre tasnif edilmektedir: Takriben iki bin kelimededen, otuz bin kelimeye kadar olan tahkiyeli nesir parçalarına «short story» denir, yirmi bin kelimededen daha az olana mini hikâye short story denilmektedir; novelette ise otuz bin kelime ile ellibin kelime arasındadır. Sadece dış belirtilere dayanan bu sınıflandırma Avrupa'daki tabloya belirli bir dereceye kadar tesir etmeye çalışırsa da Klaus Doderer'in «edebiyat biliminin üvey çocuğu» diye anlandığı kısa hikâye, bu çalışmada daha iyi tarif edilmiş ve sınırları çizilmeye çalışıldı.

Amerika'da yukarıdaki uzunluklara uyan her şey «short story» adı altında toplandığı halde, Almanya'da kısa hikâye kendine mahsus hususiyetleri olan bir edebî tür olarak gelişti. Amerikan kitaplık kataloglarında gayretli bir okuyucuya,

— Dökmediğimiz dil kalmadı. Milletin aldığı gözü görüyor. Bayat ta başkalarının babası niye alıyor, diyor.

— Hanım sen de çocuk gibi konuşuyorsun. Ayın kaç haberin var mı?

— İyi ama..

— Unutturun canım. Başka birşeyle meşgul edin. Altını ıslatmaya gelince unuttum diyor da bunu niye unutmazsın.

— Hanımannemin de nefsi çekti herhalde...

Binbir güçlülle yediğim kapuskanın kokusu burnuma daha bir tiksindirici geliyor. Bağızımdan geçmeyen lokmalar bir yumruk gibi yığılıp kalıyor... «Hanımannemin de nefsi çekmiş herhalde... Demek annem de istiyor. Nefsi kabarmış olmalı. O an rahmetli babamın ölüm döşeğinde «Annemiz size emanet, beni aratmayın» diye güçsüz bedeninin ölgün sesini duyar gibi oluyorum. Hanım sabırsız,

— Bey, hanımannemin bir elli lirası varmış. Ne diyeceksen de de, ben de kurtulayım.

— Ne diyeyim hanım?..

— Canım at ile deve değil ya alacağın bir kilo balık. Sen de cimriliğin adını tutumluluk koydun gitti.

Sanki cebim para dolu da keyfine kullanıyorum. Hem kimin için; anam, karım ve oğlum. Cebimde birkaç günlük ekmek parası var. Başkasına da daha fazla borçlanmak istemiyorum.

Halbuki kendi kendime söz vermişim ismimi fırıncının defterine yazdırmayacağım diye.

— Hanım ekmek paramız...

— Aşkolsun bey. Sanırsın ki ben kendim için istiyorum.

Karımın annemden aldığı elli lira sıkıntıdan elinde buruş buruş olmuş. Alacaklılar bakkal, manav ve bunlara eklenen bir de fırıncının hamur bulaşıklarıyla üstü kabarmış marka kutusu ile kirli çamaşır yığınının andıran alacaklı defteri. O an gözlerimin önüne mutemet Mahmut'un maas bordroları geliyor. Ağzını açmış kocaman bir devin önünde dizleri titreyerek ona karşı koymaya çalışan küçük bir çocuk. Hesaplar, kesintiler, vergiler ve bir yığın rakamlar, cüssesinden büyük...

Zamanı südüremedim. Müdür şu anda evinden çıkmış olmalıydı. Hüzünlü ve zorâki bir tebensümle karıma bakarak «Dünya batmadı ya» diyorum ve kararımı veriyorum :

— Hanım ekmeği de veresiye yiyeceğiz artık, haberin olsun.

Karımın gözleri pırl pırl, cevap vermek istiyor ama vazgeçiyor birden bire, sözler ağzında eriyip gidiyor. Ne zaman sonra,

— Şunun şurasında aybaşına ne kaldığı, diye karşılık veriyor.

— Öyle ya, aybaşında sanki milli piyango vuracak. Hadi git oğlanın üstünü giydir de beraber alalım hamsi bitmeden...

kısa hikâyenin NASIL YAPILACAĞINI GÖSTEREN, sayısı kabarık kaynak vardır; birçok üniversite ve yüksek okullarda **sevilen bu kısa şeklin** yazılmasıyla ilgili öğrencilere ders veren kürsüler kurulmuştur. Amerika'da biraz yetenekli olan herkes «short story»ler yazmayı öğrenebildiği halde, daha doğru bir söyleyişle «kısa hikâye yazmak öğrenilebilir bir ebedî tür olarak kabul edildiği halde, Avrupa'da böyle değildir. Kısa hikâye, Avrupa'da roman ve nouvel'in yanında sanatkârane ve yazarığa has bir ifade olarak kabul edilmektedir. Amerika'da kısa hikâye, tefrika romanların, süreli yayınlardaki ilâve hikâyelerin, edebî değeri olmayan fakat çok satılan edebî görünümlü eserlerin fonksiyonunu, Almanya'dan çok önce kazanmıştır. Fakat bu, yalnızca eğlendirmek ve vakit geçirmek için yayınlanan ve hemen çok kısa zamanda piyasadan kağan çeşitli kısa hikâye formlarının Almanya'da bulunmadığı manâsına alınmamalıdır.

Birçok küçük çalışma ve makalelerden başka, özellikle Hans A. Ebing'in doktora tezi, Klaus Doderer'in kısa hikâye hakkındaki incelemesi ile makalesi ve Hans Bender'in, W. Höllerer'in kısa hikâyenin tarifi konusunu işleyen makaleleri, kısa hikâyenin müstakil bir ifade şekli, bir edebî tür olarak kabul edilmesine yardımcı olmuşlardır. **Bender ve Höllerer'in** makaleleri ile **Doderer'in** çalışmalarının bazı noktalarından karşılaştırılmasından, bugün, kısa hikâyenin **romanda olduğu gibi** devamlı bariz değişikliklere uğradığı anlaşılmaktadır. Doderer bu türün bütün hakikî örneklerini «ekonomik sebeplerden doğan ölçüye uygun oluş hali değil bünyesinden, aslından gelen bir kısalık» olarak belirlemesine rağmen, hikâyenin uzunluğu, onun için en mühim özelliktir. Bender'in «uzunluk» ile ilgilenmesine mu-

kabil, Höllerer şunları ileri sürüyor: «Kısa hikâye, geleneğe dayalı nesir türlerinin aralarına henüz kabul ettiği, fakat son zamanlarda ortaya çıkıp kendilerini zorla kabul ettiren tahkiyeli ifadelerle ilgili bütün şekillerin toplandığı bir türdür» bu görüşten hareket eden Höllerer kısa hikâye şeklini diğer kısa nesir şekillerinden ayırıyor ve o da uzunluk meselesini nazarı itibâre almıyor.

Doderer şöyle yazıyor: «Kısa hikâye çoğunlukla 'girişsiz' başlar.» Fakat diğer bir yerde Doderer, kısa hikâyedeki vak'anın başlangıç ile sonuç arasında sabit olmasına mukabil, novelle'de değiştiğinden söz etmektedir. Bende, bu konuda şöyle söylemektedir: «Artık günümüzde ne bir lüzumlu, vazgeçilmez başlangıç, ne de geçerli bir sonuç vardır.» Höllerer kısa hikâye için ileri sürdüğü kendi temel şartlarından beşincisi olarak da şunu gösteriyor: «Vak'a, çoğunlukla tek tek değişmeyen, sabit, yarattığı hava bakımından tamamiyle tarif edilebilen, kendi aralarında bütünleşebilen, birbirlerini destekleyen veya birbirlerine karşı çıkan unsurlar ve olaylar üzerine kurulur.» Biz bu sebeple psikolojik (unsur veya olaylardan oluşan) bölümlerden birisinin giriş rolünü üstlendiği ve diğerlerini Gerd Geisser'in «Mit-tagsgesicht» adlı eserinde oldu-

ğu gibi hazırlandığını bu sebeble de ««giriş»i olmayan kısa hikâyelerin dahi bulunduğunu kabul edeceğiz. Ayrıca bu karakteristik durumun bugün hâlâ geçerli olup olmadığı ve giriş unsurunun kısa hikâye için açık, kesin bir ölçüt sayılıp sayılmayacağı sorulabilir; çünkü Grass'ın «bir nouvelle» olarak vasıflandırdığı «Katz und Maus» adlı eseri şöyle başlamaktadır: «... Ve Mahlke günün birinde artık yürüyebildiği zaman...» Uwe Johnson'un «Mutmassungen über Jacob» adlı eserinin ilk cümleleri şöyledir: «Fakat Jacop daima rayların üzerinden geçirdi.» Andığımız bu roman ve novelle başlangıçları kısa hikâyelerin başlangıcında olduğu gibi açıktır. Böylece hem Doderer hem de Di-ontek, kısa hikâyeyi düz çizgi üzerinde oluşan bir yapı olarak tanımlamaktadır. Höllerer «Novelle»nin vak'asını düz çizgide gelişen (liar) bir yapı olarak belirliyor. M. Schunich novelle'yle ilgili olarak, olayların, en son «netice-olay»a kadar düz bir hat üzerinde sıralandığını söylemektedir. Hans Bender ise «hem novelle'nin hem kısa hikâyenin olaylar zinciri (vak'a) nin düz bir çizgi üzerinde seyir gösterdiklerini vurgulamaktadır. Bundan dolayı, girişin durumuyla ilgili bu belirleyici özellik, aslında kısa hikâyeyele alakalı bir ölçüt hemen hemen hiç kullanılmaz.

BAYRAMLIK

Kanman bundan böyle takvim de yalan,
Yıllardır avutan Çin masalıdır,
Çarşambadır, perşembedir, salıdır,
Bir kere bayrama gelmedi bayram.

Ali AKBAŞ

SELÂM DEDENİN HAYATI VE ÖLÜMÜ

Ahmet Turan ALKAN

Adamın işi gücü dipsiz kuyulara neşideler okumak, kurumuş ağaçlara türküler söylemekti. Onun türkü söylediği ağaçlar, kavrulmuş gövdelerinden kırılmış, budanmış dallarından yeşil filizler döker, baştan aşağı yaprak kesilirdi de gören şaşırırdı. Fukara görünce ağlardı. Dünyanın bütün günâhı omzundaymış gibi, kefaretinin utancını karanlık kaldırımlara gözyaşları dökerek öderdi.

Deli derlerdi ona, herkes öyle bilirdi. Kendisine takılan lakabı hem hoşgördü, hem de benimsedi. «Eskiden olsa mecnun derlerdi, divâne derlerdi». Belki de mecnun demelerini beklerdi. Ama zaman değişmiş, bütün mecnunlar deli olmuştu.

Bahar aylarında, mecnunluktan da öte bir hoş olurdu. «**Yâ Hayy!**» diye nârâlanarak öperdi çiçekleri. Sade çiçekleri değil, toprağın verdiği her yeşilliği ve hatta toprağı bile. Parktaki gül fidanının tomurcuğu başında sabaha kadar bekliyerek tâzim etmiş, seherin ilk ışıklarında tomurcuk yarılmış, mucize görmüş insanların heyecanı içinde, «**Ya hayy**» diye çırpınmış, ağlamış, gül goncesini defalarca okşar gibi öpüp, divâneleşmişti.

«**Nereden gelir, nereye gidersin?**» Bu suali hiç duymamıştı ki cevabını versin. Kimse nereden gelip nereye gittiğini bilmezdi. Ama öylesine mevcuttu ki, sanki asırlardan beri yalçın ve sarp kayalar gibi bulunduğu muhite aitti ve oraların bekçisiydi.

Konuşmayı sevmezdi. Nadiren bir şey soran olursa, mümkün olan en az kelime ile kısa cevap verirdi. Onun asıl konuşukluğu selâmdı. Yolda kimi görse önceden davranıp selam verirdi, «**Allah'ın selamı ve rahmeti üzerinize olsun!**» Onun indinde selamdan muaf olan kimse yoktu. Genç kızlar, çocuklar, yaşlılar.. Ondan selâm almamış kimse yoktu o kasabada. Kimi gülüp geçer, kimi kemâli ciddiyetle selâm alır, kimi de garip bir şey görüp ürkmüş gibi, yüzünü dolar savuşurdu.

Bu yüzden ona «**Selam Dede**» dediler. Bu sıfatı, daha önce kabul ettiği «mecnunluk» lakabının yanısıra hiç yüksünmeden taşıdı. Belki de çok seviyordu isimlerini. Kendisinden kimse şikayetçi değildi. Ama selamdan gayri söz etmesi gariplerine gidiyordu. Neden konuşmuyordu? Neden kimseyi adam yerine koymuyor, iki çift söz etmiyordu?..

Ama o bütün vücudu, bütün varlığı ile hep konuşur, hep birşeyler söylerdi de kimseler anlamazdı bu dilden. Selâm kelâmdan önceydi. Selâmından sonra kelâm, boşların en boşu, zaidlerin en zaidi idi. «İptidâ kelâm vardı» ama selâm ondan da önceydi ve kelâm, selâmın içinde saklıydı. Selâmını değil insanlardan, kurttan kuştan bile esirgemedi ama selâmdan sonra konuşacak kimseyi aramıştı daima Sükût, onun varlığında cisimlenmişti.

O bir garipti!... Daima temizdi. Ne giydiğini, nasıl giyindiğini kimse hatırlamıyor ama temizliği unutulacak gibi değildi. Temizlik, onda sükût gibi cisimlenmişti sanki. Namaz vaktine erişince, kasabanın dışına çıkar, rastgele bir yerde kibleye teveccüh ederdi. Namazını kılacağı yeri elleriyle uzun uzadıya temizler, oracıkta edâ ederdi borcunu. Alnını kuru ve temiz toprağa değdirdiğinde sanki bütün feleklerin ve semânın pervâne gibi çırpındığını sanırdı. Her namazdan sonra en az yarım saat diz kırdığı yerden kimıldamaz, başını sol omuzuna düşürüp ellerini kucağına kavuşturur, dalar giderdi.

O çocukları çok severdi. Ama çocuklar nedense yaklaşamazlardı kendisine. Korku eseri bir ürkeklik değildi bu. Hürmetin, hayretin ve belki de edebin şekillendirdiği bir davranış. Halbuki çocuklar ne kadar insafsızdır!.. Hüküm vermeye lüzum görmeden ıstırap çektirirler. Ama bir o kadar da masumdur çocuklar. Büyüklerine çektirdikleri acılar bu masumiyetin kefareti sayılmaz mı?. Böyle düşündüğü için onlara yaklaşmaz ama daima onlara yakın olmak isterdi.

Gülümserdi hep çocuklara. Yüreği gülümserdi, bütün gövdesiyle, bütün heyetiyle gülümserdi. Öyle ki kimse bilmezdi.

Maişetini nasıl temin ettiği sırdır.

Uykuya daldığı zaman büyük bir ayıp işleyenlerin suçluluğu ile hemen silkinir, abdest alır. Uyku, memnu meyveydi çünkü. Uyumaz, uykuyla boğuşurdu.

Seherlerde yine temizlenmiş bir toprak parçası üzerinde diz kırarak yüzünü doğuya çevirir, güneşin doğuşunu bekler ve ateşten bir tepsi ufuk çizgisini ışığa boğarak yükselmeye başlayınca toprağa kapanır hamdederdi. O anlarda, yakından görebilseydiniz onu, yüreğinizle duyabilseydiniz, gözlerinde binlerce güneşin kıvılcımlandığını, yüzünün ışıklandığını görür, cezbesiyle hemhâl olup, taze fışkıran otları öper, çiçeklerle tâzim edip, kurumuş ağaçlarla semâ ederiniz.

Başka türlü yaşayan bir insandı o, yaşadığını biliyordu.

Bir sabah onu kasabanın kıyısında, bir sokak çeşmesinin yanbaşı buldular. Ölmüştu!.. Veya görenler öyle demişti veya onlara öyle gelmişti. Kolları dirseklerine kadar sıvalı, ayakları çıplak. Kuru bir dal ucundan fışkırmış gibi duran kuru ellerinde hâlâ birkaç damla su parlıyordu.

Belediyeye haber verdiler. Birkaç adam onu aldı ve mezarlığın en ucunda gariplerin yattığı kabristanda bir köşeciğe defnettiler. Cenazesini hamallar taşıdı. Mezarını ölümünden sonra kimse ziyaret etmedi. Üzerinden hiç kağıt çıkmadığı için başucundaki tahtaya kimse bir şey yazmadı.

Bir zaman sonra Selâm Dede'nin yattığı garipler kabristanında bütün yeşillikler, bir borcu ödercesine uç verip, boy saldılar. Hatmiler, peygamber çiçekleri, papatyalar, ebe gümeçleri, ısrganlar, karanfiller dal dala çiçek çiçeğe verip katnat gerdiler gölge oldular ve hiç solmadılar.

ÇOCUK ŞİİRİ

BAYRAĞIMIN TÜRKÜSÜ

Kundak olmuş al rengin
Ayna yıldızına
Gökler de seviniyor
Selâm peri kızına

El sallıyor bizlere
Üstündeki ay-yıldız
Zaferlerin gök süsü
Ülkemin şan örtüsü
Durmadan söylenecek
Bayrağımın türküsü

Ninnilerin söylenir
Dalmıyorsun uykuya
Resmini çizeceğim
Tarihi duya duya

Mustafa Rûhi ŞİRİN

SANAT DÜNYAMIZ

haberler

TÜRK KADINLARI KÜLTÜR DERNEĞİ'NİN TEZHİB KURSU 1981-1982 DÖNEMİNİ KAPATTI

Senelerden beri, Tezhîb-Minyatür kurslarını devam ettiren Türk Kadınları Kültür Derneği, 12 Haziran Cumartesi günü, 1981-1982 kurs dönemini kapattı.

35 kursiyerin katıldığı çalışmalarında, genellikle siyah-beyaz tahrir (çizgi) çalışması yapıldı. Klâsik resmin esası demek olan bu tür çalışmayı başaranlar, renkli çalışmaya başlayıp Klâsik örnekleri yeniden renklen dirdiler-. Kurs hocası Gürbüz Ertürk'ün renklere dâir verdiği bilgilerle, eski eserler yeniden yorumlandı. Geçen senelerde tezhîb çalışmış birkaç kişinin dışında, bu sene ilk defa kursa gelenlerin kısa zamanda, fırçalarını terbiye etmeleri ve aslına uygun Klâsik çizgileri, büyük bir başarıyla çizebilmeleri hayli dikkat çekiciydi. Bu tahrir (çizgi) çalışmalarının, çalışana, Klâsik motiflerin esasını kavratmakla beraber boyayı aynı tonda kullanma ve aslına uygun çizgiyi çizebilme melekesi veriyordu. Ayrıca çalışılan eserlerin tamamen Türk Klâsik eserleri olup Barok, Rokoko olmaması, böyle bir faaliyetin, «en sağlam, en Milli olan»ı öğrenmeye yönelik olduğu fikrini doğuruyor-

du ki, bu da, Klâsik bir sanatımızın ihyası için tâkib edilen en müsbet yol idi. Rûmî şemseler, hatalı kompozisyonlar, hâlkârî yazı kenarları ve münhaniler Klâsik renklerle çalışıldı.

Kursun, 2 Ekim 1982 Cumartesi günü yine Gürbüz Ertürk'ün hocalığında yeni döneme başlaması plânlamp 14 Eylül'den itibaren müracaatların kabul edilmesi kararlaştırıldı.

KARANFİL VE ERPAY TAHLİYE EDİLDİ

DOĞUŞ Camiasından Mehmet Karanfil ve Zafer Erpay Buca bölge cezaevinden tahliye edildi... Tahliyeleri edebiyat dünyamızda sevinçle karşılanan Karanfil'in 2. sayımızda «Yusuf Yüzlüler» adlı dikkate değer bir şiiri, Erpay'ın «Hürriyetin Soluklandığı Menzil» adlı tenkit yazısı yer almıştı... Arkadaşlarımız uzun süren tutukluluk devresinden sonra şimdi intibak günlerini yaşıyorlar. Kendileri, yakın bir zamanda yine DOĞUŞ sahifelerinde olacaklar.

AYVAZOĞLU'NUN KİTABI

Dergimiz şair ve yazarlarından Beşir Ayvazoğlu bugünlerde hayli heyecanlı Çünkü «Aşk Astetiği» adlı ilk kitabının yayın hazırlıkları tamamlanmak üzere. Arkadaşımız kitabının tashihlerini bizzat kendisi yapmak için geçtiğimiz günlerde

Ankara'ya gelmişti... «Aşk Estetiği»nin okuyucular ve sanatseverler tarafından merakla beklendiği tesbitlerimiz arasında.

AZERİ OPERETİ «MEŞHEDİ İBAT» İSTANBUL'DA SAHNEYE KONDU

Ünlü Azeri yazarı Üzeyir Hacıbeyci'nin «O Olmasın Bu Olsun» (Meşhedî İbat) adını taşıyan Operet türündeki eseri İstanbul'da muhtelif yerlerde sahnelendi. Eseri sahneye koyan Aziz Gençler. «Meşhedî İbat ilk Türk-İslam Opereti'dir. Batı Operetlerinden ayrı kendine has bir yapısı vardır dedi.» Eser kendi kültürlerinden koparılmak istenen Azeri Türklerinin bu kültür enperyalizmine boyun eğmeyip kendi kültürlerini yaşatmaya devam ettiklerinin bir delili niteliğinde. Oyunu sahneye koyan PEFHEM (Pendik Folklor Halk Eğitim Merkezi) yetkililerinden aldığımız bilgiye göre Oyun Ankarada ve diğer bazı illerimizde de sahneye konacak.

TÜRK EDEBİYATI VAKFINDA SEZONUN SON SOHBETİ

İstanbul'da Türk Edebiyatı Vakfında Çarşamba günleri yapılmakta olan sohbet toplantılarının sonuncusunda İlhan Bardakçı konuştu. Türk Basınının

tarihi üzerine konuşan Bardakçı bu arada yakın tarihimize ilgili önemli ve ilginç açıklamalar da bulundu. Bir soru üzerine Irakta idam edilen Türkler ile ilgili hatıralarını anlatan Bardakçı «Onları ipe gönderen Türk Dışişlerinin gafleti hatta ihanetidir» dedi. Vakıfta sohbet toplantılarının 1 Ekimden itibaren yeniden başlayacağı Vakıf yetkilileri tarafından belirtildi.

EMİNE İŞINSU GELDİ

Kıymetli romancımız Emine İşinsu eşi İskender Öksüzün Riyad Üniversitesindeki vazifesi sebebiyle bir yıldır Suudi Arabistan'da bulunuyordu... İşinsu geçtiğimiz günlerde eşinin izni dolayısıyla Ankara'ya geldi. Bugünlerde hep ziyaretçi ağırlamakla meşgul olan İşinsu'nun yakında DOĞUŞ sahafelerinde olacağını okuyucularımıza şimdiden haber verebiliriz.

ELİM BİR KAZA

DOĞUŞ camiası, Haziran ayında kıymetli bir mensubunu elim bir trafik kazasında kaybetti. Deneme yazarımız Nurettin DOĞAN Sincan'da bir okul'un teftişinden dönerken geçirdiği

trafik kazasıyla vazife başında şehid oldu... Kendisi Ankara Milli Eğitim Müdür Muavini olarak çalışıyordu... Arkadaşımızın yazı dosyalarımıza emanet ettiği ve ilkini bu sayımızda yayınladığımız denemenin yayını göremeyişi de ayrı bir üzüntü kaynağımızdır. Ruhü şâd olsun!..

HOŞ GELDİN MİLLET

O gün bir yolcum geleceğim gibi heyecanlıydım. Öyle ya MİLLET çıkıyordu! Benim gazetem. Ve benim gibi üzünlerin gazetesi. Ekmekten, sigaradan önce onu almalıydım. Abartmıyorum; hayat o kadar karmaşık, meseleler o kadar gırift ki bu alaca karanlıkta yol almak için kılavuz ışıklara ihtiyaç var. İşte bunlardan biri de gazetedir.

Günümüz cemiyetinde insanların dünyası gittikçe daralıyor. Evden işe, işten eve; avuç içi kadar bir dünya. Gide gele otomatlaşıyoruz, robotlaşıyoruz. Kurtuluş okumada. Okudukça bu dar dünya genişler, alaca karanlık aydınlanır. Zamana ve

mesafeye hükmetmeye başlarız. Kısaca insan olduğumuzu hissederiz. «Oku» emrindeki hikmeti hatırlayalım...

Bunun için elbette tek başına gazete yeterli değil. Yalnız gazete ile yetinen insan gittikçe sığlaşır. Ama yine de okumaya başlamada ilk basamak gazetedir.

İlk günki yazısında Şehsuvaroğlu'nun dediği gibi; gazetemiz, dünyayı idrakte bize göz kulak olur, olaylara ve eşyaya bizim hassasiyetimizle bakar. O konuştukça biz ferahlarız, o susarsa biz bunalırız. Bir cemiyette, haber vasıtalarına itimat sarılmışsa idrakin yerini vehim alır. Hafakanlar basar insanı.

İşte MİLLET de bizim kılavuz ışığımız, dünyaya açılan penceremiz olacak.

29 Mayıs cumartesi sabahı gazetemizle ilk karşılaşmamız çok hazin oldu. Millet gibi perişandı MİLLET.. Halinden utanır gibiydi. Ne üstte var, ne başta. Aceleye gelmiş bir mizanpaj, ve bir sürü dizgi hatası. Hemen Küçük Ağa'daki Çolak Salih geldi aklıma: Seferberlikte, Yemen Cephesinden dönen Salih, evine giderken tedirgindir. Bin bir vesvese içindedir. Sağ kolu kopmuş, yanağı parçalanmış, kulağı gedilmiştir. Dünkü fidan gibi delikanlıyı bu halde görünce konu komşu pencereye dökülmez mi? Annesinin yüreğine inmez mi? En mühimi de komşu kızı Raziye!... Raziye ne der?

Oysa bunlar boş kuruntudur. Bu millet savaştan gelenlerle kazançtan gelenleri çok iyi tanır. Yiğit şal içinde de bellidir, çul içinde de! Bizim de MİLLET'ten ofset baskılar, renkli resimler, cıvı sayfalar istediğimiz yok. Yeter ki doğruyu yazsın, hakka tercüman olsun, devamını aksatmasın. Nitekim gün geçtikçe düzeliyor, güzelleşiyor. Zaten bizim asıl beklediğimiz de «zarf»ındaki güzellikten çok, «mazruf»undaki olgunluktur.

Galip Erdem, Erol Güngör, Necmettin Hacıeminoğlu, Ayvaz Gökdemir, Ergun Kaftancı Ahmet Bican Ercilasun, S. K. Tural Mustafa Kafalı gibi yazar ve ilim adamlarının okuyucuda ufuk açan ihtisaslariyla ilgili fikra ve makaleleri ile MİLLET bir fikir gazetesidir.

Bilhassa derin vukufu veciz ifadesi, ve en aktuel konuları bile tarihi bir perspektiften değerlendiren Erol Güngör Bey'in başyazıları iktisadi sosyal ve kültürel konulara çok çarpıcı ve tahlilci bir tavırla orijinal yorumlar getiren «MİLLET'in YORUMU» hararetle okunan yazılardır.

Lütfi Şehsuvaroğlu'nun kalemiyle şekillenen «HAYATIN İÇİNDEN» sayfası, çok dikkat çeken ve belkide en çok okunan sayfadır. Temennimiz, daha derli toplu bir mizanpaj ve daha itinalı bir dil ile sayfanın mükemmelleşmesidir.

Çeşitli imkansızlıklar dolayısıyla çok erken basılmasına rağmen, haberleri veriş ve takdimdeki ustalık ayrıca dikkati, de övgüye değer.

MİLLET'in kalabalık kadroların, ve kusursuz imkanların değil de, bir avuç idealistin gayretleriyle çıktığı düşünülürse ancak tebrik etmek gerekir. Bize her sabah «bizim de bir gazetemiz var» dedirten ve o heyecanı yaşatan bütün arkadaşlara teşekkür ederiz.

kitap

TÜRK ATALAR SÖZÜ HAZİNESİ

Cemâl KURNAZ

Ülker Yayınları, **Türk Atalar Sözü Hazinesi** (İ. Hilmi Soykut) ve **Türk Bilmeceler Hazinesi** (Doç. Dr. Âmil Çelebioğlu - Dr. Yusuf Ziya Öksüz) kitaplarından sonra şimdi de **Türk Ninniler Hazinesi** (Doç. Dr. Âmil Çelebioğlu)'ni neşretmiş bulunuyor. Yine aynı yazarın **Türk Maniler Hazinesi** ve **Türk Edebiyatında Elifnâmeler** isimli eserlerinin de aynı yayınevince basılacağı haber veriliyor.

Hacettepe Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü öğretim üyelerinden olan Çelebioğlu, Nahifî'nin Manzum Mesnevî Tercümesi (aslî ve sadeleştirilmiş) 2 C.), Muhammediye (4 C.), Ramazannâme gibi eserleri ve elifnâmeler, çocuk dili ve kekeme diliyle yazılmış şiirler gibi dikkat çekici, orijinal makale ve tebliğleri ile tanınmaktadır.

Yazar, son çalışmalarında edebiyatımızın konularını müstakil eserler hâlinde ele almaktadır. Ninniler de bunlardan bir tanesidir.

Çok zengin bir kültür ve sanat mirasına sahip olduğumuz hâlde, bunu lâyikiyle değerlendiremediğimizi söyleyen müellif, bunların mâziden istikbâle intikal edeceğinden emin olmakla beraber değişen şartlar sebebiyle her türlü malzemenin süratle tesbit edilmesi gerektiğini belirtmektedir. Kendisi Divan Edebiyatı mütehasşısı olduğu halde, yukarıda belirtilen endişeler dolayısıyla ihtiyaç duyulan her konuya el atmayı bir vazife kabul etmektedir. Esasen, onun aörüsüne göre Türk edebiyatını Halk ve Divan edebiyatı vs. diye ayrı düşünmek doğru değildir. Konulara da Türk edebiyatının bütünlüğü nokta-i nazarından bakmak lâzımdır.

Ninnilerin dil ve ifâde husûsiyetlerini değerlendirirken onlardaki müşterek söyleyişler dolayısıyla söylediği şu sözler, altı çizilecek, çok mühim ve yeni bir görüşü ortaya koymaktadır :

«Divan Edebiyatımızı, klişe ifâde ve mazmunlar ihtivâ etmekle itham edenler, Halk Edebiyatımızda da ortak muhteva ve ifâdelerin mevcûdiyetine, dolayısıyla buradaki bütünlüğe ve gerçeğe dikkat etmemiş oluyorlar. Kanaatimizce bu husûs, Halk ve Divan Edebiyatı olarak edebiyatımızın, esas itibârıyla bir küll olduğunu gösterir. Diğer pek çok benzeri husûsiyetlerin yanında sadece ortak ifâde ve mazmunların, müşterek bir kültürün, her zümreye kendini kabul ettirmesi, başka bir deyişle imparatorluk devri karakteri dikkate alınırca en azından kültürümüzde bir vahdeti, bir nizâmı aksettirmesi cihetiyle bu, husûs, bir kusur değil, belki de bir meziyet olup üzerinde durulması araştırılması gereken bir mevzûdur.»

Bu görüşle ortaya konan **Türk Ninniler Hazinesi**, her şeyden önce derli toplu mazeme vermektedir. Bunlar sâdece sözlü gelenekten tesbit edilmemiş, yazma ve matbû eserlere de gidilerek mümkün olduğu kadar eksiksiz olmasına gayret edilmiştir. Anadolu sahası dışındaki Türk illerinden ve diğer milletlerden tesbit edilebilen ninni örnekleri ve ayrıca şâirlerce yazılan taklidi ninniler, ninni başlıklı veya ninni ilhâmıyla kaleme alınan şiirlerle esere daha da bütünlük kazandırılmıştır. Son tarafta yer alan indeks, bazı yazmalardan ve diğer eserlerden alınan örneklerin orjinali ve ninni notaları eserin değerini bir kat daha artırmaktadır.

Asıl mühim olanı, ninnilerin çeşitli husûslardan ele alınıp değerlendirildiği «Giriş» bölümüdür. Yazar, burada «ninni» kelimesinin lûgat mânâsını, değişik devirlerde muhtelif Türk

SORUŞTURMA/2.

TÜRK SİNEMASININ MESELELERİ

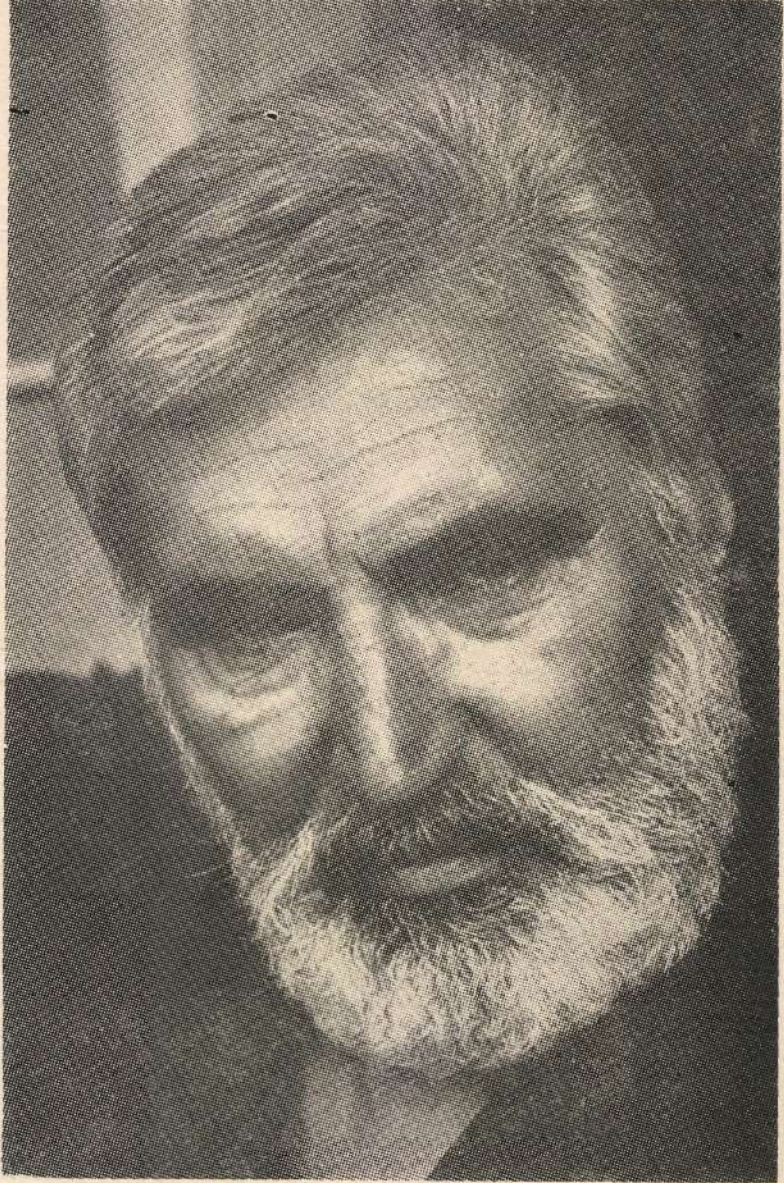
İsmail GÜNEŞ

boylarında hangi kelimelerle karşılandığını, öteki milletlerdeki kullanışları; ninni ile ilgili deyim ve tâbirleri ele aldıktan başka, ninnilerin «...bugün için gittikçe, unutulmakta, terk edilmekte olan bebek ve çevresiyile ilgili bağıldak, hölük (ölük, öllük), somruk vesâire gibi eşyanın lûgatini tesbit yönünden de zengin bir malzeme teşkil ettiği» ne işaret etmektedir.

Bunu takip eden sayfalarda, eldeki malzemeye dayanılarak ninnilerin bazı şekil, ifâde, üslûp ve muhtevâ husûsiyetleri tesbit edilmiştir. Eserin en önemli taraflarından birisi de, ninnilerin:

1 — Dinî, kudsî, fikrî mâhiyette ninniler, 2 — Efsâne ve ağıt türünden ninniler, 3 — Dilek ve temenni mâhiyetinde ninniler, 4 — Sevgi ve alâkâ ifâde eden ninniler, 5 — Övgü ve yergi mâhiyetinde ninniler, 6 — Şikâyet ve teessür ifâde eden ninniler, 7 — Ayrılık ve gurbet ifâde eden ninniler, 8 — Va'd mâhiyetinde ninniler, 9 — Tehdit ve korkutma mâhiyetinde ninniler... gibi bir sınıflandırmaya tâbi tutulmuş olmasıdır. Bu gruplar, ayrıca kendi içinde de alt başlıklar hâlinde tasnif edilmiştir. Böyle malzemenin sistematik olarak ele alınıp değerlendirilişi, genç araştırmacılara «metod» kazandırma bakımından örnek teşkil etmektedir.

Netice olarak, Türk edebiyatını Türk tarih ve coğrafyası dâhilinde bir bütün olarak ele alan, sonra diğer milletlerden alınan örnekler ve notlarla ve bilhassa baş taraftaki çok kıymetli değerlendirme ile bütünlenen eseri, edebiyat araştırmacılarına ve meraklılarına hararetle tavsiye ediyoruz.' Ayrıca, çocuklarının televizyon tasallutundan kurtulması gerektiğine inanan annelerin ve yarının annelerinin asırlardan beri bizleri besleyip büyüten ninni hazinemizi merak edip, öğrenmek isteyenlerin başucu kitabı olarak mutlaka temin etmeleri gerektiğine inanıyoruz.

Natuk Baytan

Şimdi, bugüne kadar yüze yakın film çekmiş olan, genelde para kazandıran bir yönetmen olarak tanınan, aslında Türk sinemasına şekil yönünden büyük değişiklikler getiren fakat, kendi düşüncesindeki sinemayı oluşturmak için henüz imkân bulamayan NATUK BAYTAN'a soruyoruz : Siz, bir yönetmen olarak DOĞUŞ'un 2. sayısında saydığımız maddeler ışığında Türk sinemasının kurtulması için neler düşünüyorsunuz?

— Senin söylediklerini şöyle bir özetleysek : Türk sineması şimdiye kadar bir takım yabancı tesirlere kaymış, bu tesirlerin altında yeşerebildiği kadar yeşermiş, bir yere kadar gelmiş. Fakat kendini bulamamış. Niye bulamamış? Bunun tahlilini yapalım. Bunu yapmak için dönelim eskiye. Senin bahsettiğin 1914 Kasım'ında Yeşilköy'deki 1893 Harbi'ni sembolize eden bir âbide o. Bir pislik. Şimdi, o âbidenin yıkılmasıyla, o hikâye şöyle oluyor aslında; âbidenin yıkılması için Avusturya şirketi var. Şasa şirketi. Ona veriyorlar âbidenin yıkılmasını. Fakat devlet diyor ki, bu âbidenin yıkılmasını bir Türk kameraman çek. Bak çok enteresan. Kim var? Kim var? Kim var? Böyle bir adam? O zamanlarda da zannediyorum bir adam var: Weinberg. Bu zat Türkiye'ye sinemayı film oynatarak getirmiş. Yani projeksiyonu getirmiş. Bu zatın film çekme hususunda bir bilgisi var ama, şart bir Türk kameraman. Kim var? Kim var? Kim var? Düşünüyorlar. O zaman İstanbul sultanisinde dahiliye şefi olan bir adam var: Fuat Uzkınay. Fuat Uzkınay'a Weinberg sinema oynatmasını öğretmiş. Fakat kameraman değil. Buna kameramanlığı öğretiyorlar. Bak çok enteresan. Fuat Uzkınay geliyor, zannediyorum bir Cumartesi günü çekime başlıyorlar. Türk Sinemasının başlangıcı olur. «Kamera» diyor adam ve üç ayda da âbideyi yıkıyorlar. Üçyüz metre de film çekiliyor.

Şimdi asıl ilmi olarak sinemayı kim getirdi Türkiye'ye? 1915 senesinde Enver Paşa Almanya'ya gidiyor. Almanya dönüşü «Sinemayı ciddi bir müessese haline getirelim.» diyor ve Ordu Film Merkezini kuruyor. Weinberg'i getiriyorlar başına. Kalkmış, O da, —o zamanın bir tiyatro kuruluşu var,— onun oyuncularıyla beraber bir film yapıyor. İlk yaptığı eser de adapte bir eser kardeşim. Türk'ün özünden bir roman değil de adapte bir eseri çeviriyor. Film de zaten yarıda kalıyor. Ondan sonra Müdafâ-yı Milliye Cemiyeti var. Film işine el atmış. Sedat Simavi'yi görüyoruz ortada. Sedat Simavi kendi öz eserini çekmek gerekirken kalkıyor Mehmet Rauf'un «Pençe» isimli adapte bir eserini çekiyor. Türk Sineması kendinden başlamış mı? Başlamamış. Bu böyle gidiyor. Ortaya bir Muhsin Ertuğrul çıkıyor. Kemal Film kuruyor ve Ertuğrul'a diyorlar ki, «Sen bir film yap.» Ertuğrul Almanya'da üç dört tane filmde oynamış. O kalkıyor ne yapıyor? O da bir Türk eserini değil de tercüme bir eseri film yapıyor. Türk Sineması demek ki, şu ana kadar hep ecnebilerin tesiri altında kalamamış. Kendi bünyesinde büyümemiş. Başkalarından alarak büyümeye kalkmış. Taklit girmiş. Yabancıya karşı sevgi var ya. O sevgiyi acaba sinemada da çekerim mi diye almış getirmiş. Ne olmuş? Bu sefer Türk Sineması diye, Milli Sinema kalmamış. Sonra ne girmiş araya. Araya solcular girmiş. Başlamışlar filmleri kırmızıya boyamaya kardeşim. Elde fırça, boya babam boya. Kırmızı. Kafadan da bir slogan atmış. «Bir sanatkâr sol muhtevalı film yaptığı zaman o film sanat filmi olur.» Dışardan gelen etkilerle, sloganlar peydahlanmış ve herkes o tarafa yürümüş. Uydurma, Bulgarista'nın bilmem ne şehri. İsmi falan bilmiyorum ha. Ben duymamışım ve Coğrafyada da okumamışım. Orada festival düzenleniyor. Stalin'in takma dış-

lerini bile ödül diye veriyorlar Türk Filmcilerine. Olur mu bu? Olacak mesele değil. Bizimkiler de bu ödüllerden daha fazla alabilmek için devleti kökünden sarsan, yıkmak isteyen filmler yapmaya kalkıyorlar. Şimdi ne oluyor? Sinema yine kendi bünyesinde değil. Hiçbir zaman Türk Sineması kendi bünyesine dönmemiş ve kendi bünyesinde gelişmemiş. Bundan ötürü gelişmemiştir. Ne olacak? Bir de şu var tabii. İşletmeciler de para kazanmak için, kendi ticari gayesine göre filmleri yönlendirmeye kalkmış. «Bu oyuncuyu alacakmısın.» demiş. Star devrini getirmiş. «Böyle hikâye yaparsan iş yürür, para kazanır.» demiş. Bir bakmış ki prodüktör de, yaptığı filmler hakikaten para kazanıyor. Ticareti ön planda tutmuş ve bu surette bir takım ticari eserler meydana gelmiş. Yani iş para kazanmaya dökülmüş. Devlet elini uzatmamış. Devlet zaten sinemayı ciddiye almamış ki öteden beri. Eğer hakikaten devlet sinemayı ciddiye alsaydı, bunu bir sanayi olarak kabul etseydi ve sinemaya öyle eğilseydi, muhakkakki sinemanın durumu böyle olmazdı.

— Fakat şöyle bir durum var :Meselâ devlet tiyatroları. Devlet el atmış tiyatroya. Kim gelmiş başına. Sol görüşlü kişiler. Hükümetin görüşüne göre sürekli değişen yöneticiler. Sinemanın da böyle bir tehlikesi yok mu?

— Var tabii. Olmaz olur mu?

— Ama nasıl?

— Ayıklanıyor şimdi onlar.

— Bir ayıklanmaya ihtiyaç var.

— Yüzde yüz. Taviz vermemek lâzım. Şimdi herkesin ağzına bal sürmek suretiyle bütün sanatçıları sol muhtevalı hikâyeler çekmeye mecbur kılıyorlar. Diyorlar ki, «Sen böyle yaparsan bu kadar büyürsün. Bak falanca adam bir film yaptı, filanca festivalde ödül aldı. Sen de bu tip filmler yaparsan, sen de ödül kazanırsın.» diye onları sola çekmeye çalışıyorlar. Ama Türk

Sineması sola gitmekle büyümmez. Gerçekten kazanılmış bir ödül yok. Gerçekten o sinemanın değeri ölçülmemiş. Ölçülmediği içinde o ödül hiçbir değer taşımaz. Zaten kıymetli bir ödül ki! Biraz evvel dediğim gibi, yok efendim Stalin'in takma dişleri imiş, yok efendim bilmem ne imiş! Al sana hediye! Böyle ödül olmaz. Ama bütün milletlerin kabul ettiği bir festivalde ödül alırsa, o zaman bu iş olur. Demirperde arkasındaki devletlerde yapılmış festivaller benim için ölçü değildir. Onun için Türk Sinemasının kendi bünyesine yönelme ihtiyacı vardır. Kendi eserlerini yapmak mecburiyetindedir. Devlet de sinemaya yardım etmeli. Bugün devletin bir müessesesinde, bir istasyonda film çekmeye gittiğin zaman oradaki şahıs elini uzatıyor: «Para.» diyor. Saraya girmiyorsun zaten, bırakmıyor. Türk Sineması, —sen bunları vermezsen para para dersene— nasıl kalkınacak? Bana her tarafı aç ki, ben hikayemi değerlendireyim ve büyüteyim.

— Fakat, bazen gösterilen iyi niyeti kişiler yanlış kullanıyorlar.

— Olabilir. Onları ayıklamak ve seçmek lâzım. Bu artık devletin görüşüne bağlı. O bunları arındıracak bir denetleme kurumu kurarsa, onlar bunları arıtır, süzer, ona göre bu iş olur. Yoksa başka türlü Türk Sineması kurtulamaz.

— Meselâ, Sürü filminde devlet demir yolları «Sürüye çok yardım etti. Hattâ çok yüksek olan günlük kirasını düşürdü. Fakat onlar o treni ne olarak kullandılar? Koyun katleden bir...

— Silah olarak kullandılar.

— Devlet Demir Yolları bu filmi gördükten sonra bir daha yardım etmez.

— Acaba görüyor mu?

— O da ayrı bir mesele.

— Bir de o mesele var. Dedim ya, hiçbir zaman devlet katıyen sinemayı ciddi bir sanat

kolu olarak almamış, değerlendirmemiş. Meselâ, bir devlet büyüğüne gidiyorsun konuşayım diye, meramını anlatıyorsun. Sinemanın kuvvetinden bahsediyorsun. Sinemanın silah olduğunu dinamit olduğunu anlatıyorsun. Sinemanın, onu yapanın karakterine göre karakter kazanacağını anlatıyorsun. Adam anlamıyor, gülüyor kardeşim. «Sinema böyle karakterde bir insanın eline geçerse, yolu böyle olur, istikameti böyle olur. Bunlara dikkat edelim.» Adam gülüyor. «Sinema ne?» diyor. Böyle diyen insanlarla ne konuşursun? Ne an anlattırın? Hiçbir şey anlatamazsın. Çünkü seni dinlemiyor. Ciddiyetini öğrenmemiş bu sanatın. Amma ne zaman ki bunun önemine vakıf olacaklar, o zaman Türk Sinemasının üzerine ciddiyetle eğilecekler ve Türk Sineması bir yere gelecek. Benim görüşüm, inancım budur.

— Peki, senaryodaki karakterler konusunda, kalıplaşmış, şablon insanlar konusundaki durum?

— Bu aslında büyük bir mesele. Kaynağı da sinemanın ekonomik yönden zayıf oluşu. Yeterince oyuncu bulunamıyor. Bulunanlar da kendilerini belli bir karaktere şartlamışlar. Bir star hiçbir zaman kötü karakterli birini oynamıyor. Ne oluyor? Ne yapıyor? O karakterdeki bir insanı defalarca oynamış bir oyuncu bulunuyor.

— Evet. Meselâ bir Süheyl Eğriboz filmin ilk görüldüğü karesinde seyirci şöyle düşünüyor: «Yine bir şeyler yapacak bu hinoğlulin.» Dolayısıyla filmin konusu başından belirlenmiş oluyor.

— Maalesef öyle. Türk Sinemasında oyuncular adeta kuklalara benziyorlar. Senaryodaki basmakalıp karaktere göre raftan bir kukla alıyorsunuz. Bunu değiştirmek lâzım. Ama ilk önce prodüktör ve oyuncunun düşüncesinin değişmesi lâzım. Sinemanın bu kalıplaşmaktan kurtulması lâzım. Meselâ, bugün

bir Devlet Tiyatrosu oyuncularına bakıyorsun. Herkes aynı şekilde oturuyor, aynı şekilde kalkıyor, aynı şekilde konuşuyor. Bu bir kalıptır işte. Tiyatroların getirdiği bir olumsuzluk da budur. İnsanı kalıp haline getirme, kalıplaştırma. Sinema da bu kalıp içine döküldüğü zaman bu belirli sonuçlar meydana geliyor.

— İşte problemi var bir de. Meselâ Ferdi Tayfur'a 15 Milyon verileceğine 15 milyon masraf yapılırsa çok daha iyi bir film ortaya çıkar. Bir de bu 15 milyonun üstüne 10 milyon prodüksiyon masrafı ekleniyor. 25 milyon. 25 milyona dehşet filmler ortaya çıkar. Bariz misal, Toprağın Teri. Maliyeti 13 milyon.

— Tabii tabii...

— Bu konuda?

— Bu durum şartlanma neticesi oluyor. Zaten sinemada hep şartlanmalar var. Herşey şartlı gittiği için bütün meseleler şartlı düşünülmüş. «Toprağın Teri ile ne yaptık? «Toprağın Teri»nin büyük hasılat yapması sinemacılara, prodüktörlere ne gibi bir ikazda bulundu? «Toprağın Teri»nin kadrosuna baktığımız zaman, normal düzende bir kadro gibi görünüyor seyircinin gözüne. Bu da şundan ötürü oluyor. Mesela: Bir Fikret Hakan geliyor. «Fikret Hakan devrini kapamış» diyorlar. Sonra bir yeni isim var: Bulut Aras. Bulut Aras, herkesin deyimiyle bir star düzeyine erişmemiş. Çünkü, bu düzeye film yaparak gelinebilir. Olmamış. Güngör Bayrak da bir kaç film yapmış ama o da starlaşmamış.

— Tek başına film götürememişler.

— Götürememişler. Evet, bir Erol Taş, bir Atilla Ergün var filmde, böyle oluşan bir kadro ile süper bir film yaptık. Süper film derken, hasılat olarak süper bir film yaptık. Hem de bi-

raz sinema tekniğini konuşturmak suretiyle bu türdeki filmlerin üzerine çıktık. Demek oluyor ki, ciddi bir çalışma yapıldığı zaman ve biraz da para harcadığı zaman hakikaten seyircinin seyredebileceği mükemellikte bir film ortaya çıkıyor. Bugün sinema kapılarında yapılan anketler haklılığımızı ortaya koyuyor. Sinema yapıyorum diye çalışıldığı zaman, hakikaten eli ayağı düzgün, Avrupa standartlarına yakın bir film ortaya çıkarma imkanını bulabiliyor insan.

— Zaten o konuda işletmecilere genelde taviz verilmedi.

— Tabi tabi... Katiyyen verilmedi.

— Birinci haftadan sonra zannediyorum bütün işletmeciler filmi satın almak için koşdular.

— Tabi... Yüzde yüz.

— Bu da işletmecilerin çökeceğini gösteriyor.

— Tabi, Şimdi işletmeciyi şunu yap, bunu yaptıktan kurtarmak lazım. Onlar da yanılabilirler. İyi film iyi çekim, iyi oyun düzeniyle herşey hallolabilir. «Toprağın Teri» bunu gösterdi.

— Bir de sinema yazarları konusu var. Kaliteli bir Türk seyircisi yok. Bunu görüyorum ben. «Olmaz Olsun» filmi seyrederken hayatımın en şursuz seyircisiyle karşılaştım.

— Yalnız biraz şurlu seyirci var. İyiyi gördüğü zaman «iyi» diyebilen seyirci var. Şimdiye kadar Türk seyircisine iyiyi görme fırsatı verilmemiş.

— Evet. O ayrı bir mevzu. Lafımızı kestim. Bir de, bir Ferdi Tayfur'un, bir İbrahim Tatlıses'in bu kadar tutunmasının sebebi seyirci.

— Yüzde yüz.

— Konuda kalitesizlik var ilk önce. Rejiyi karıştırmıyorum,

Kimisi iyi çekmiş, kimisi kötü çekmiş olabilir. Ama hikayesinde kalitesizlik var. Ne yapıyor seyirci? Giriyor ve alkışlıyor. Sinema yazarlarının kötü demesine rağmen seyirci giriyor bu filmlere. İşletmeci de. «Bak, iş yapıyor» diyor. Bu durum televizyonda çok daha bariz. Türk filmi gösterildiği zaman, bütün kalitesizliğine rağmen, hemen hemen herkes tarafından seyretiliyor. Bunun yanında kaliteli filmler seyredilmiyor. Bu kaliteyi farkedemeyen bir seyircinin olmayışı acaba Türk sinemasının bugüne kadar çizdiği kötü film yapma ve bu kalıpları oluşturmasından mı, yoksa gerçekte Türk sinemasında yazar olmayaşından mı?

— Bir kere Türk seyircisi şartlanmış. Yani, kötü film gösterere onun bünyesini, o filmleri seyretmeye hazırlamışsınız. Hakikaten televizyonda seyirci yerli film seyrediyor. Bu da şundan ileri geliyor. Biraz evvel anlattık. Biz hep ecnebi film yapmak sevgisinde olduğumuz için, yerli filmi o tarafa yöneltmişiz. Seyirci kendinden birşeyler gördüğü zaman televizyon seyrediyor. Bizim hazırlayışımızdan ileri gelen bir mesele. Sonra, sinema yazarları da bir Türk filmi tenkid ederken şartlanmış olarak tenkid ediyorlar. Sen ne kadar büyük bir film yaparsan yap, onun yanında küçüksün, o film küçüktür. Bu işleri hep şurlu yapmak lazım. Peşin pazarlıklı olmamak lazım. Seyredeceksin. Seyrettiğin filmin değerine göre notunu vereceksin. Mesela: **Türk Sinemasını tiyatronun tesirinden kurtarıp, kameraya hareket veren tek yönetmen benim. Türk sinemasına hareketli kamerayı getirdim. İşte filmlerim ortada. Lelouch'un yaptığı planların ekstrasını onun filmlerinden evvel yaptım.** Ama hiç bir eleştirmen Natuk Baytan şu planı yapmış diye yazmadı. Ama bu tarz planları olan yabancı filmler geldi mi, vay ne güzel

planlar diye bahsettiler. Dön de biraz Natuk Baytan'a bak kardeşim.

— Bir de, sinemadan para kazanan prodüktörlerin kazandıkları paraları, sinemanın dışına aktarmaları var. Kazandıkları bu paraları arsalarla yatırmayıp, Türk sinemasının sanayiye yatırsalardı acaba zarar mı ederlerdi? Yoksa sinema, hem gelişir, hem de kendileri karlı duruma mı geçmiş olurlardı?

— Sinemadaki her prodüktörün sinemaya katkıda bulunması çok önemli bir olay. Şöyle bir imaj yaratıldı. Türk sineması günün birinde çökecek, batacak. «Biz kendimizi burdan kur tarmalıyız» meselesi geldi. Seyircinin sinemadan uzaklaşp da, işin seks filmlerine dökülmesi seyirciyi korkunç bir şekilde sinemadan alıp eve bağladı. Sonra anarşi de seyirciyi eve bağladı. Seyirci olarak sinemada azalma oldu. Bu azalma herkesi telaşa düşürdü. Hiç kimse normal düşünemez oldu. Bunun için de bazı prodüktörler paralarını başka yatırımlara kaydırdılar. Daha çok kazanmak telaşına düştüler. Halbuki, hiç kimse korkmasaydı, telaşa kapılmasaydı, sinemayı kaldırmak için el verselerdi muhakkak ki daha iyi olurdu.

— Bu da gösteriyor ki, bunlar sinemayı sevdiklerinden, sinemayı bir sanat olarak kabul ettiklerinden değil, sadece para kazanmak için bir vasita gördüklerinden yapıyorlar. Yoksa bu zor şartlarda film yapmayı sürdüren prodüktörler de var. Kimisi «iş ticari hüviyetini kaybediyor» deyip, «Allahaismarladık» deyip gitti. Kimisi de mücadelesini sürdürdü.

— Tabi tabi... Muhakkak. Prodüktörün sanat endişesi olmadan film yaptırması, sinema sanatının bu hale gelmesine sebep olmuştur. Ne zamanki para kazanamayacak hale geldiler, ekmeğe yedikleri yeri yüz üstü bırakıp gittiler.

DÜNDAR TAŞER ROMAN ARMAĞANI

KUTLU TÖRE

ALPER
AKSOY

İKİNCİ BASKI ÇIKTI

**TÜRK AYDINININ
GAZETESİ**

Millet

Millet

Galip ERDEM
Erol GÜNGÖR
Necmettin HACIEMİNOĞLU
Ayvaz GÖKDEMİR
Ahmet B. ERCİLASUN
Sadık Kemâl TURAL
Mustafa KAFALI
Mustafa Necati
SEPETÇİOĞLU

Handwritten signature

Ayrıca Lütfi ŞEHSUVAROĞLU yönetiminde
günlük " KÜLTÜR ve SANAT " sahifeleri

HER SABAH BAYİNİZDEN " MİLLET " ALMAYI

UNUTMAYINIZ